...ы ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

...УРЯАД ҮНЭН

...С-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...99 (10260) | 1963 оной августын 23, пятница | Сэн 2 мүнгэн

Агаарта, замбуулин дайдада, уһан доро ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай хэлсээн СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үзэмжэдэ табигдаба

Агаарта, замбуулин дайдада, уһан доро ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай хэлсээе СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй баталхыень СССР-эй Министрнүүдэй Совет табиба.

Энэ заагдаһан хэлсээе баталха тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дурадхалые СССР-эй Верховно Соведэй Президиум хаража, СССР-эй Верховно Соведэй Союзай болон Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдые эрхилхэ комиссинуудай үзэмжэдэ табиба.

Социалис уялгануудаа бэелүүлхэ тэмсэлэй шиидхэхы шата ороо

А. У. МОДОГОЕВ, КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь

...ахын үйлэдбэриин эгээл ...тай, шиидхэхы үе оробо. ... хаанагүй ургаса хуряал... тэжээл бэлэдхэлгын хү...лэг дундаа ябажа байна. ... мал ажалай халуун хү...хаһа—эхэ хонидые үрэ...һал ехэхэн шухала, ха...й хүдэлмэри эхилэнхэй. ...рнүүдтэ эхэ гахайнуудые ... саг болохонь. Эгээл мү...хэр малые һайнаар бэл...галуулха, һү шэмыень ...э хаһа ороод байһа...тэ.

...ы зайлашагүй шухала ...е амжалтатай һайнаар ... шадалгаһаа, республи...дөөгэй ажалшадай социа...н дүүргэлтэ сүм дулдыда... Жэшээнь, эхэ малые һай...үүлбэл, ерэхэ жэлдэ адуу...тоо толгой олошорхо, мүн ...ар ехээр хахалжа абабал, ...э үндэр баян ургаса хуряаха үндэһэ һуури табигдаха зэргэтэй.

Баян дэлгэр намарай саг ерэжэ, олонхи ажахынуудта хүнэй нюдэ баясуулмаар үдхэн һайн ургаса эдеэшэжэ байна. Гадна мүнөө хаа хаанагүй наратай сэлмэг үдэрнүүд тогтонхой. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, ургаса хаһа сагтань, һайнаар хуряажа абаха, үбһэ тэжээл элбэгээр бэлэдхэхэ, адууһа малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ бүхы эрхэ нүхэсэл бии байна.

Энэ таарамжатай арга боломжые шадамараар хэрэглэн, ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ шадаһанһаамнай бүхы хүдэлмэри дулдыдаха. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудта ажал хүдэлмэриие эрхим һайнаар эмхидхэжэ, урдаа байһан зайлашагүй зорилгонуудые хаһа саг соонь бэелүүлэн, байгша ониие эрхим үрэ дүнтэйгөөр дүүргэхэ ёһотойбди.

...ргасаяа гээлтэгүйгөөр хуряажа, ...ингоо урдахи уялгые эрхимээр дүүргэе

...икын колхоз, совхозуу...эй, эмэгтэй ажалшадай, ...ахын мэргэжэлтэдэй шэн ...олдосотой ажалай ашаар ...алан дээрэ муу бэшэ ур...улагдаа. Зарим газарга ...барай хюрууда дайргда...м болотор хура бороогой ...айһан дээрэһээ таряанай ...ибашье, бүхы дээрээ та... газар үргэдхэжэ, шэнии...ариһанай ашаар нёдондо...рходоо орооһон зарим тэ...бтахаар хараалагдана. ...ргасые гээлтэгүйгөөр ху...улада юу хэхэ ёһотойб?

... хүдэлмэриие богони бол...им шанартайгаар дүүргэ...гээл шухала. Ургаса ху...хожомдуулжа болохогүй. ... хожомдобол, ургасаяа ...руулха болоно.

... зарим ажахынууд горох ... хожомдожо ороод, урга...хадынь шахууе гээгээ ...бэшье, Кабанскын, Барга...равленинүүдэй хэдэн кол...зууд энээнһээ ямаршье ...баагүй, урда жэлэйнгээ ...бтаһаар. Холые харадаг...хи хүтэлбэрилэгшэд «ур...өө сэсэглэжэ, буурсагуу...эд эдеэшээгүй, сабшахань ... байна» гээд саг үнгэргэ... ургасаяа гээлтэдэ оруул...

...дын, Баргажанай үйлэд...равленинүүдэй зарим ажа... хүтэлбэрилэгшэд эгээл ...уу гаргана. Таряа амяар...а гэхэдэ, тэдэнэр: «Яара...эгүй. Эдэ халуун үдэр...ряан түргэн эдеэшэхэ, тэ...яарлан хаданхаар, нэгэ ... хүлеэгээд, комбайнаар ...ахада дээрэ» гэхэ мэтээр ...г. Теэд «тэдэ хэды үдэр... ургасань гээлтэдэ орожо ...у.

...а манай эндэ таряа гээл... абахын тула, ургасые ... хадаха, хуряаха хэрэг...ниинь хэндэшье ойлгосо...тэбэшье, энээниие хүсэд ...гоодүй хүтэлбэрилэгшэдэй ...аниинь халагламаар.

...зэн буса ябадалтай эрид ...шухала. Таряа амяарлан ...орооһон гээлтэгүйгөөр аб...адна, хура бороогүй нара...нүүдтэ хадагдаһан таряан ...й, баалдаа даамгайгаар ...айнаар эдеэшэдэг байһы...үү дүй дүршэл элитээр ... Тэрэшэлэн хадагдаһан ...лтэдэ оруулхагүйн тула ...нь суглуулжа сохихо хэ... Ставрополиин таряашадай ...р орооһото ургамалнуудые ...анартайгаар хуряаха гэһэн ...гай совхозой механиза... гайхамшагта үүсхэл хэб...ллогдоо. Тэдэнэр ургасаяа ... хуряажа, нэгэ газарта 3—6 агрегат бүлэг болгон хүдэлгөөд, техникээ түргэн скоростёор ябуулжа, таряа хадаха, хуряаха болоно. Хуряалгын машина, техникэ түхэреэн сүүдхэдээ, 20 часһаа бага бэшэ соо ябажа, агрегат бүхэн 45—50 гектар хадаха ушартай. Мүнөө Охин-Булагай совхозойхид 3 хүрэхэгүй үдэр соо 2400 гектар таряа унагааба. Тэдэнэр 8 мянган гектар таряагаа 65 час соо сабшаха гэһэн уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ байна. Тус совхозойхидой жэшээгээр ургаса хуряалгын хүдэлмэри эмхидхэхэ арга боломжо ажахы бүхэндэ бии.

Охин-Булагай совхозой механизаторнуудай һайн үүсхэлые КПСС-эй обкомой бюро һайшаагаад, тэрэниие республикын колхоз, совхоз бүхэндэ үргэнөөр дэлгэрүүлхэ тушаа үйлэдбэриин управленинүүд болон парткомуудые уялгалаа. Ургаса хуряалгые эрхимээр үнгэргэһэнэй түлөө үгтэхэ урмашуулгын түлөөһэнэй гурим тогтоогдоо.

Зарим ажахынуудта ургаса богони болзорто хуряаһанайнь жэшээгээр механизаторнуудай ажалай түлөөһэ үгэхэ гэжэ тогтооһониинь тон зүб. Нёдондо Хориин үйлэдбэриин управлениин олонхи ажахынууд хуряалга дээрэ түлөөһэнэй тиимэ гурим хэрэглэжэ, һайн үрэ дүн туйлаа һэн.

Ургаса хуряалгые удааруулха, таряа гээлтэдэ оруулха ямаршье үндэһэ баримта байхагүй. Энэ жэлдэ республикын колхозуудта техникэ нилээд олон нэмэжэ абтанхай. Сагай уларилшье таарамжатай байна. Имагтал үйлэдбэриин парткомууд, колхоз, совхозуудай парторганизацинууд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд ажалаа тодорхой һайнаар эмхидхэн хүтэлбэрилжэ, эдэ бүхы арга боломжые зүбөөр хэрэглэхэ зэргэтэй. **Ургаса хуряалгын түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, гүрэндэ таряа худалдаха уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэн, бэлэдхэлэй пунктнуудта таряа һаадгүй ашажа ябуулха гээшэ ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, партийна организацинуудай нангин уялга.**

Хаа хаанагүй ургаса хуряалгын хүдэлмэриин эмхидхэлые харалсаха, таряа гээлтэдэ оруулхагүйн тула ниитын зүгһөө нарин хиналта тогтоогдохо ёһотой. Энээниие партийно-гүрэнэй хиналтын эмхинүүдтэ туһалха бүлгэмүүд, хүдөө бэшэгшэд, олониитэ бэедээ даажа абаха зэргэтэй.

Ажалаа зүбөөр эмхидхээд, Темижбекскэ совхозойхидой үнэтэ үүсхэлые үргэнөөр хэрэглэжэ шадабал, республикымнай колхоз, совхозууд ургасаяа богони болзорто, гээлтэгүйгөөр хуряажа, гүрэндөө таряа худалдаха уялгаяа эрхимээр бэелүүлхэ байһаниинь найдамтай. Мүн эрхим шанартай үрэһэ хүрэнгэ хаажа, бүхы хэрэгтэй нөөсэлгэ бэлдэхэ аргатай.

...ргасын үндэһэ һуури мүнөөнһөө табиха

...үрүүн ерэхэ жэлэйнгээ та...үсэд хүрэхэ үрэһэ хаахын ...ы бүхэнэй мэргэжэлтэд—...совхозуудай, үйлэдбэриин ...нүүдэй агрономууд ехэхэн ...и хэхэ ёһотой. Эрхим ша...рэһэ ехээр бэлдэжэ шадаа ...эр баян ургасын абтаха ...е энэ жэлэй дүй дүршэл ...аруулаа. Нёдондо респуб...бүхы ажахынууд өөһэдын ...артай үрэһэ хаажа абаһа...р лэ сагай уларилай таа... байбашье, муу бэшэ ур...үулаа бшуу. Хэрбээ ондоо ...арһан үрэһөөр таряа һаа, ...хин хюруу унаһан, гандан...н энэ жэлдэ иимэ ургаса ...е абтахагүй һэн.

...лэн намарай паар һайнаар ...ай ашаар элбэг ургаса аб...дэ алдуу болохогүй. Энэ ...үй дүршэлһөө харахада, ма... намар эртэ, һайнаар ха...жагдалһай паар сэбэр паарһаа нэгэшье дутуугүй байна. Таряалан намар эртэ хахалхада газарай шииг нойтон һайнаар баригдана ха юм.

Эгээл тиимэһээ байгша ондо нёдондонойхидо орходоо заабол гурба дахин ехэ намарай паар хахалжа бэлдэхэ зэргэтэйбди. Энэ зорилгые бэелүүлжэ шадабал, колхоз, совхоз бүхэн шэниисэ, кукуруза гэхэ мэтэ шухала ургамалнуудые имагтал һайн паар, намар хахалһан газарта тарижа, элбэг ургаса абаха бшуу. Тиимэһээ комбайнай поли дээрэһээ гарамсаар, хойноһоонь тракторай плуг табижа хахалжа эхилхэ шухала. Тиихэдээ таряа хуряалгада хүдэлжэ байһан тракторнуудта найдажа болохогүй. Харин ажахынуудта бии байһан гусеничнэ тракторнуудые суглуулжа, намарай паар хахалха тусхай бригадануудые эмхидхэхэ хэрэгтэй. Ургаса хуряалгада хүдэлжэ байһан тракторнуудые гансал һүниндөө гү, али хура бороотойдо паар хахалалгада табихада болоно.

— Теэд таряалан дээрэхи һолоомоёо хайшан гэхэ зонбибди,—гэжэ зариман асуудаг. Комбайнаар гараһан һолоомые шоройдо булуулхагүйн тула комбайнай хойно һолоомо суглуулдаг түхеэрэлгэ хэжэ, бухалтай һолоомын хоорондуур ябажа хахалха зайтайгаар тэрэнээ нэгэ жэгдээр зэргэлүүлээд хаюулха. Һүүлдэнь һолоомоёо суглуулжа абахадаа, тэрээн доро үлэһэн зурууд газарыень хахалхада болохо, таарамжатай.

Тэжээл байбал—мяха, һү, нооһон абтаха

Республикын колхоз, совхозуудта таряа хуряалгын эхилхэһээ урда (августын 15-най мэдээгээр) бүхыдөө 374 мянган га сабшалангай 200 мянган гектарынь сабшагдаад байгаа. Үшөөл тэды шэнээн гектар сабшаха үлөө. Тиимэһээ ажахынууд ургасаяа хуряахынгаа хажуугаар ажалайнгаа эршэ һуладхангүй, үбһэ тэжээл элбэгээр бэлэдхэхын тула бүхы хүсэеэ гаргаха байна.

Үнгэрэгшэ хабартаа сагай уларилай таарамжагүй байһан дээрэһээ зарим газарта ногооной ургаса муу. Адууһа малдаа хүсэд хүрэхэ үбһэ бэлэдхэхын тула бүхы сабшалангай, тэрэ тоодо таряалангай, харгын заха, модо бургааһанай соорхой, забһар, намаг һужааг болон урдань сабшагдадаггүй газарнуудай ногоо хуу суглуулжа абаха хэрэгтэй. Аргатай газартань тракторай косилкаар, үгы һаань морин косилкаар, гар хажуураар сабшаха ушартай. Тиимэһээ элдэб багахан газарта, эндэ тэндэ, паар дээрэшье ургаһан ногоое үлөөнгүй сабшажа абаха ёһотой.

Үбһэ ногооной бага байһаниие хараада абажа, таряалангай бүхы һолоомо гээлтэгүйгөөр хуряаха тушаа анхаралаа табиха. Үнгэрэгшэ жэлдэ олонхи ажахынуудта, илангаяа Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Хүдэриин колхоз, совхозууд таряалангай һолоомо хаһа сагтань суглуулжа, һүрилжэ абаагүй, хабар үбһэ тэжээлээр дутажа байгаад, һолоомоёо малай тэжээлдэ хэрэглэжэ шадаагүй. Иимэ эзэн буса ябадалда эсэс табиха саг ерээ. Энэ жэлдэ үбһэнэй багаар бэлдэгдэһэн дээрэһээ һайн шанартайгаар абтаһан һолоомын ехэхэн туһа нэмэри болохо байһаниие бү мартая. Хориин, Улаан-Үдын, Зэдын, Хяагтын управленинүүдэй колхоз, совхозуудта мүнөө бүхы хэрэгтэй үбһэнэйнь оройдоол гурбанай нэгэ хубиһаа үлүүхэн бэлэдхэгдээ. Эдэ ажахынуудта нилээд ехэ сабшалангайнь ногоон ойроо үшөө хүртөөгүй байһаар. Иимэ аали нобшо байдалые саашадаа яашье тэсэжэ болохогүй.

Кукурузын ургаса хуряажа, силос дараха хүдэлмэри түлэг эхилбэ. Энэ ургамалай эшэ набшын эгээл һайса ургаха хаһань үнгэрөөд, тэрэнэй хуряалгые хойшолуулха саг дүүрээ. Мүнөө эртын хюруугай унаха хаһа боложо, кукурузын ургаса хуряалгые хэдэхэншье үдэрөөр хожомдуулаа һаа, ургасаяа гээлтэдэ оруулжа болохо бшуу.

Байгша ондо нёдондонойхиһоо бага бэшэ кукурузын силос дараха арга боломжо бии. Мүн тэрэниие аммиагай уһан, мочевинэтэй холижо дараад амтаруулха, шанарыень һайжаруулха аргатай байна. Гадна дараһан силосэйнгээ шанарые һайжаруулха, шэмэ шүүһыень һайнаар бариха, ехэ болгохын тула кукурузые һолоомотой холижо дарабал таарамжатай.

Хаа хаанагүй ургаһан үбһэ ногоое һайнаар сабшажа, бүхы һолоомоёо сэбэрээр суглуулаад, кукурузаяа нэгэшье гээлтэгүйгөөр хуряажа, силос ехээр даража шадабал, адууһа малдаа бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ, һү, мяха, нооһо болон бусад продуктнуудые элбэг ехээр абаха байнабди.

Хонин ажалдахи „тарилгые“ эмхитэйгээр үнгэргэхэ

Эхэ хонидые үбэл, хабар эртэ хурьгалуулхада ажахыда алишье талаараа ашагтай һайн байһаниинь ойлгосотой. Үбэл, хабар эртэ гараһан түл бэеэр сула, хойто намарынь болотор бэеэ хүсөөд, эмэнүүдынь үсхэбэридэ табиха, эрэ түлгэнүүдые жэлэй һүүлдэ гүрэндэ худалдахаар болодог ха юм.

Үнгэрһэн жэлнүүдэй дүй дүршэлһөө харахада эхэ хонидые август—сентябрь соо искусственна аргаар үрэжүүлхэдэ эгээл таарамжатай хаһа гэжэ тодороо.

Тиигэбэшье ажахынуудта жэлһээ жэлдэ хонид олон һубайржа, түл үсөөн абтаад, ехэхэн гай ушаруулна. Энээнэйнь шалтагаан олон. Нэн түрүүн эхэ хонидые үрэжүүлгэдэнь муугаар бэлдэжэ, отарануудые ёһоор бүридхэдэггүй, илангаяа эхэ хонидые зүбөөр адуулдаггүй, искусственна үрэжүүлгыешье шанар муутайгаар үнгэргэдэг дээрэһээнь иимэ байдал тохёолдоно.

Искусственна үрэжүүлгые һайнаар үнгэргэхэ тушаа жэлһээ жэлдэ шухала хэмжээнүүд абтана. Жэшээлхэдэ, хонишодые урмашуулха зорилгоор түл олоор абаһан хүнүүдтэ нэмэлтэ түлөөһэ—шан болгон, хони, хурьга үгэхэ гурим тогтоогдонхой. Теэд хонидой һубайралга үшөөл хүсэд усадхагдажа шадагдаагүй. Энээнэйнь шалтагаан юуб?

Эдэ үдэрнүүдтэ шалгажа үзэхэдэ, олохон ажахынуудта хонидой үрэжүүлгэ баһал хангалтагүй муугаар эхилээ. Зэдын, Хяагтын үйлэдбэриин управлениин ажахынуудай зарим отарануудта бэдэрдэг хусануудынь хүсэ шадалаар һула, мүн хусын үрэ хаһа сагтаа асарагдадаггүй байна. Гадна, үрэжүүлэгдэһэн эхэ хонидынь һүрэг сооһоо илгагдаагүй ябаха юм. Техник-үрэжүүлэгшэдээр шадамар бэрхэ, оролдосотой хүнүүдые oложо табиха тушаа анхарал хандуулагданагүй. Бүхы дутагдалнуудаа яаралтайгаар усадхаха саг ерээ.

Эдэ тон харюусалгатай үдэрнүүдтэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэд отара, бригадануудта байрлажа, үрэжүүлгын хүдэлмэриие эмхидхэхэ, хонишодой ажалые хүтэлбэрилхэ зэргэтэй. Гэтэр, зарим ажахынуудта мэргэжэлтэдые элдэб ондоо ажалда һамааруулжа, гол хүдэлмэридэнь ехэхэн һаад ушаруулна.

Мүнөө колхоз, совхоз бүхэн зоной хубиин ажахыһаа нилээд олон хони худалдажа абана. Тэдэниие тусхай отара болгожо хамталаад, бултыень үрэжүүлжэ, түл абаһан хойноо шахаад, гүрэндэ худалдаха хэрэгтэй.

Эхэ хонидые үрэжүүлхын хажуугаар гунжадые ороондо оруулжа дүүргээгүй ажахынууд энэ хүдэлмэреэ баһал ойрын үдэрнүүдтэ түгэсхэхэ зэргэтэй. Энэ оной декабриин һүүл багаар, ерэхэ жэлэй январиин эхеэр поршоонхо олоор абахын тула эхэ гахайнуудые сентябриин эхеэр үрэжүүлхэ шухала.

Жэлэй түрүүшын хахадта мяха ехээр худалдаха гэбэл, гахай олоор үсхэбэрилжэ, тэдэниие һайнаар шахаха ёһотойбди. Манай олонхи ажахынуудта гахай үсхэбэрилөөгүй һаа, ойрын жэлнүүдтэ мяха ехээр абадаг болохо аргагүй байна. Энэ жэлдэ хартаабха, горох ехээр таригдаһан дээрэһээ гахайнуудые эрхим шанартай тэжээлээр гүйсэд хангаха арга бии. Тиигэжэ жэлэй түрүүшын хахадта гахай олоор шахажа худалдаад, мяха тушааха түсэбэйнгөө хахадыеншье дүүргээ һаа, хонин һүрэгэйнгөө тоо нилээд арьбалха байна.

Гэхэтэй хамта, һүүлэй үедэ олохон ажахынууд гахай олоор үсхэбэрилхэ тушаа анхарал ёһоор табинагүй. Илангаяа, эхэ гахайнуудай тоо олошорногүй. Тэдэнэй олонхинь үрэжүүлэгдээгүй ябажа, ажахыда олзо оруулхаһаа байтагай гансахан гарза хэнэ. Гадна искусственна үрэжүүлэлгын пунктнуудшье үсөөн зандаа. Эдэ бүхы алдуу дутагдалнуудые яаралтайгаар усадхажа, гахай үсхэбэрилгые эрид хүгжөөхэ шухала. Энэмнай ажахы бүхэндэ, гүрэндэшье айхабтар ехэ аша үрэтэй байха бшуу.

Алдаһанаа тэхэрюулхэ, һү, мяха абалгада анхаралаа өнсө хандуулха

Һү абалгын түсэб дүүргэлгэ дээрэ ушарһан гээгдэлээ республикымнай колхозууд болон совхозууд мүнөө болотороо усадхажа шадаагүй. Үнгэрхэдөө, Мухар-Шэбэрэй, Түнхэнэй үйлэдбэриин управленинүүдэй зарим ажахынууд нёдондонойхиһоо багаар һү абаһан, гүрэндэ худалдаһан зэргэтэй. Иимэ ушар һү абаха, гүрэндэ худалдаха талаар 1963 ондо абаһан социалис уялгануудай бэелүүлгэдэ уршаг татажа байна бшуу.

Юун дээрэһээ һү абалгаар гээгдэлдэ орогдооб? Ажахы бүхэндэ элдэбын шалтаг бии. Зүгөөр тэдэ шалтагаанууд ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, партийна организацинуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй, парткомуудай имагтал һү абаха асуудалда анхаралаа хандуулаагүйһөө болоно. Хэрбээ һү абалгые дээшэлүүлхын түлөө анхаралаа табижа, эрид шууд тэмсэжэ байгаа бол, һү абалгада һаад хэдэг бүхы ушарнуудые ябууд усадхажа болохо байһые баримтанууд гэршэлнэ.

Иимэ нэгэ һонирхолтой жэшээ дурдая. Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Кировэй нэрэмжэтэ колхоз һү багаар һаадаг, һү абаха, гүрэндэ худалдаха түсэбөө дүүргэдэггүй байгаа. Теэд республикын дээдэ зургаануудһаа ерэһэн этигэмжэтэд үнеэдээ малай тэжээлдэ таригдаһан таряанай ногоогоор эдеэлүүлхыень дурадхаа. Тиихэдэнь үнеэдээ тэрэ хэлэһээрнь эдеэлүүлээд туршаа. Һү һаали нэмэжэ эхилээ бшуу. Харин ерэһэн нүхэдэй колхозһоо ябамсаарнь, ногоон тэжээл үнеэдтээ үгэхээ болёо. Һүн доошоо гансата орожо эхилээ. Тэрэ колхозой түрүүлэгшэһээ КПСС-эй обкомой бюро дээрэ иигэжэ асуугдаа:

—Юундэ үнеэдээ эдеэлүүлхээ болёобта?

—Зундаа үнеэд өөһэдөө бэеэ тэжээхэ ёһотой юм гэһэн хуушанай ёһо заншалые дииилэжэ шаданагүйбди...

Иимэрхүү тоолхогүй юумэнүүдые Мухар-Шэбэрэй, Түнхэнэй үйлэдбэриин управленинүүдэй олохон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд дурдадаг. Теэд зариманай иигэжэ бодожо ябадагһаань боложо, ажал хэрэгтэ һаад татадаг хуушанай, хоротой ёһо заншалай һалашагүй байһандань гайхалтай юумэн үгы.

Түнхэнэй «Сибиряк» колхоздо 1140 гектар һайн горох ургажа байна. Энээнэйнгээ 100 гектарынь һаамхай үнеэдтээ сабшажа эдюулыт, тиигэжэ һүнэй гарасые дээшэлүүлыт гэһэн зүбшэл үгөөбди. Нүхэд Домышев, Тугарин гэгшэд энэ зүбшэлые бэелүүлхэ шадалгүй байшоо. Һү һаалинь дээшэлээшьегүй байһаар.

Мүнөө тэжээлэй элбэг хүхэ ногооной сагта һү ехээр һаагаагүй аад, хэзээ һү абаха гэжэ хүлеэжэ байна гээшэбта гээд асуудал табилтай болоно. Үнеэдээ мүнөө һайса эдеэлүүлжэ, һү һаалияа дээшэлүүлхэ гэһэн захяа заабари тушаа һанаагаа табидаггүй ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд ехэл алдуу хэнэ гээшэ.

Алдаһанаа тэхэрюулхэ саг үшөө бии! Хаа хаанагүй һаамхай үнеэдые һайн бэлшээриин хажуугаар ногоон тэжээлээр эдеэлүүлхэ, үдэртөө гурба дахин һааха хэмжээ бэелүүлжэ, һү абалга, гүрэндэ худалдалгые дээшэлүүлхэ саг үшөө бии, хожом болоогүй.

Зарим ажахынууд һаалишадые тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэридэ хабаадуулна. Тиигэжэ һаалишадтаа үнеэдээ ёһоор һааха аргынь олгоногүй. Алдаһан һүеэ һаалишад үбһэндэ ябаһаараа хэр харюулжа шадаха юумэ ааб даа. Һаалишадые хабаадуулангүйгөөр тэжээл бэлэдхэжэ шадахал байгаа. Үбһэндэ ябажа һамшанхаар, үнеэдээ һайса эдеэлүүлжэ, һаажа, һү һааха түсэбөө дүүргэхэ хэрэг хангажа байгаа һаань һураггүй дээрэ байгаа бшуу.

Зарим ажахынуудта гүрэндэ тушааһан һүнэйнь хэмжээн тон бага. Элдэб янзын гаргаша ехээр хэгдэнэ. Жэлэй дүүрэтэр дүрбэн һара үлөөд байна. Тиимэ тула хуули бусын гаргашада эсэс табижа, шадаал һаа һүеэ ехээр гүрэндөө үгэхэ гэжэ бодомжолхо зэргэтэй.

Республика доторнай һү абаха, гүрэндэ худалдаха талаар өөһэдынгөө абаһан социалис уялгануудые амжалтатайгаар бэелүүлжэ байһан фермэнүүд олон бии. Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Маяк» колхозой Бурнашёвой МТФ-эйн коллектив жэлэй эхинһээ хойшо эршэтэ ажалаараа суурхана. Хүдэриин совхозой 7-дохи, 8-дахи гүүртын һаалишад һайн үрэ дүн туйлана. Эрхирэгэй совхозой малшад уялгаяа һайнаар дүүргэнэ. Иимэ жэшээнүүд яһала олон.

Жэшээ абажа, тэдэнтэй зэргэшэн алхамаар коллективүүд яһала бии.

Һү гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ социалис уялгые колхоз, совхоз бүхэнэй заатагүй дүүргэхын түлөө һү абалган дээрэ ушарһан гээгдэлээ дары хүсэлдүүлхэ гээшэ манай малшадай, һүнэй товарна фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй, һаалишадай, мал ажалай мэргэжэлтэдэй нэрэ хүндын хэрэг болоно.

Республикымнай колхозууд болон совхозууд 2-дохи хахад жэлэй түсэбэй ёһоор гүрэндөө ехэ мяха худалдаха уялгатай. **Эдэ уялганууд эрхэ бэшэ дүүргэгдэхэ байна. Зүгөөр миил дүүргэхэ бэшэ, харин тон үсөөхэн мал тушаажа дүүргэхэ гээшэ шухала зүйл. Мяха абалгые ходо дээшэлүүлжэ байхын түлөө малайнгаа тоо толгой үсхэбэрилхэ хэрэгтэй ха юм.** Тиимэһээ малые түргөөр түлжүүлгэ, шахан таргалуулгые эмхидхэлгэ шиидхэхы удха шанартай хэрэг болоно. Энээниие бэелүүлхын түлөө тон таарамжатай арга нүхэсэлшье бии. Түрүү адуулгашад үхэрэй шэгнүүрые сүүдхэ соо 1000 граммаар дээшэлүүлнэ. Тиимэһээ һара соо шахалга, таргалуулгада табиһан үхэр бүхэниие 30—35 килограммаар таргалуулжа болохо арга бии.

Һайнаар эмхидхэһэн шахалга, мал түргөөр түлжүүлгэ ямар зэргын ехэ хэмжээнэй мяха нэмэжэ үгэхэ байна гээшэб! Ганса гүрэндэ тушаагдаха мал таргалуулагдаха бэшэ, мүн ондо ороходо бүхы мал һайнаар адуулагдаха, таргалуулагдаха зэргэтэй. Илангаяа залуу малда анхарал онсо хандуулха шухала.

Мал адуулгашадые зүбөөр шэлэн олохо хэрэг шиидхэхы удха шанартай. Колхозой, совхозой мал даажа абаһан хүнүүд даалгагдаһан ажалдаа үнэн зүрхэнһөө оролдосотойгоор хандаад байбалынь, амжалта хэзээдэшье туйлагдаха бшуу.

Мүнөө жэлдэ шахан таргалуулхадаар адуулгада мал олоор табижа шадаха аргатайбди. Тиигээд мал адуулгые хожом болотор эрхилхэ хэрэгтэй. Ушар иимэһээ бэлэдхэгдэһэн тэжээл багаар гаргашалжа, үнэ сэнгээр хямда мяха абаха арга олгоно. Энэ асуудал гансахан колхоз, совхозуудай анхаралаа хандуулха хэрэг бэшэ, үшөө «Скотооткорм» трестын совхозуудта тон хабаатай зүйл мүн.

**

Хүдөө ажахын жэлые амжалтатайгаар дүүргэхэ тэмсэлдэ август, сентябрь, октябрь һаранууд шиидхэхы удхатай байна. Дээрэ дурсагдаһан хүдэлмэриһөө гадна, малайнгаа үбэлжэлгэдэ һайнаар бэлдэхэ, барилга ехээр хэхэ, хуушанаа һайса заһабарилха, элдэб олон мэргэжэлтэй хүнүүдые бэлдэн һургаха гэхэ мэтын шухала зорилгонууд урдамнай байна.

Эдэ бүгэдэ зайлашагүй хэрэгүүд. Тэдэ хадаа саг соогоо эрхэ бэшэ дүүргэгдэхэ ёһотой.

Энэ үнэтэ сагые хиидэ алдахагүйн тула партийна организацинууд, ажахынуудай болон үйлэдбэриин управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд бүхэн хүдөө ажахынгаа алибаа һалбаринуудые хүтэлбэрилхэ үедөө эмхидхэхы мэргэжэл шадабаряа гүйсэд дүүрэн гаргаха уялгатай.

Ажахын шахардуу энэ шанга үедэ партийна организацинуудай бэелүүлдэг хүн зоной дунда хэгдэхэ ниитэ-политическэ хүдэлмэри шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Хүдөө ажахын ажалшадай дунда энэ хүдэлмэриие удха түгэлдэрөөр ябуулха шухала.

Хүдөөгэймнай ажалшад хүдөө ажахын үйлэдбэриин алибаа участок дээрэ хүдэлхэдөө ехэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллана. Яһала һайн ургаса ургажа, бултаниие баясуулна. Эхэ оронойнгоо үмэнэ абаһан өөһэдынгөө уялгануудые амжалтатайгаар лаб бата дүүргэхэ гэһэн хүн бүхэнэй һайхан сэдьхэл үшөө шэнэ амжалтада уряална. Тиимэһээ партийна организацинууд олониитын энэ ехэ дэбжэлтые толгойлон хүтэлбэрилжэ, хүдөөгэй ажалшадай бүхы хүсэ шадалые, ажахы бүхэнэй урда табигдаһан зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ зорюулха уялгатай.

Энэ үедэ ябуулагдаха ниитэ-политическэ хүдэлмэриин гол хараань түрүү дүй дүршэлые, түрүүшүүлэй туйлалтануудые үргэнөөр үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдаха байна. Иигэжэл табигдаһан эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри ажалшадые элсүүлэн эмхидхэжэ хүдөө ажахын урда табигдаһан зорилгонуудые бэелүүлхэдэнь айхабтар ехэ нүлөө үзүүлхэ байна.

Бургааһа шугы шэнги үдхэн, үндэр кукурузын далай нэмжынэ. Энэ жэлдэ Кабанскын совхозой гурбадахи отделениин кукурузашан Василий Перевозников 40 гектар таряалангай га бүриһөө 200 центнер ургаса абахаар хараална. Зураг дээрэ: совхозой агроном Н. Соколова, отделениин 1-дэхи бригадын бригадир И. Бурлаковтай кукурузын ургаса хаража байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Удэртөө 40 га хадана

ЗЭДЭ. (Телефоноор абтаба). Манай колхозой механизаторнууд энэ жэлэйнгээ баян ургаса хаһа саг соонь хуряажа абаха гэжэ үсэд шангаар оролдоно. Һүүлэй мэдээгээр 1 500 га шэниисэ амяарлан хадагдаад, 600 гектарынь суглуулагдан сохигдоо, 48 га комбайнаар сэхэ хадагдаа.

Ургаса хуряалга дээрэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ жаткын машинист Леонтий Иннокентьевич Вершинин түрүүлнэ. Тэрэ «ЖВН-10» жаткаар хуряалгын түрүүшын 10 үдэртэ 400 га таряа сабшан унагааба.

Механизатор Иван Рабданов «ЖБ-4,6» жаткаар, Петр Вершинин «ЖР-4,9» жаткаар үдэртөө 30—30 га хүрэтэр унагаана.

Шэнэ ургасын дээжэ гүрэнэй амбаарта орожо эхилээ.

Комбайнуудай поли дээрэһээ гарахалаар лэ плугтай тракторнууд орожо, намарай паар хахална. Энэ хүдэлмэридэ хоёр тусхай звено эмхидхэгдэжэ, 5 трактор табигдаба.

Кукуруза хуряалгада 4 комбайн ябажа, 118 га хуряаба. Бүхыдөө 850 тонно, тэрэ тоодо 715 тонно кукурузын силос дарагдаа.

М. Кавелин,
XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

СОВЕТСКЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЫН МЭДҮҮЛ

Агаарта, замбуулинай дайдада, уһан доро ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай договорые СССР-эй, США-гай, Англиин правительствануудай Москвада баталһан үдэрһөө хойшо һара хүрэхэгүй саг үнгэрөөд байна. Зүгөөр түс договорто арадуудай болон правительствануудай ямараар хандадаг байһаниинь энэ богонихон саг соо элирээ: тэрэниие баталһан үдэр — 1963 оной августын 5-най үдэр — эхэ тайбанаар зэргэ оршон байха политикын, дэлхэйн шэнэ дай зайсуулха зорилготой хүсэлэл оролдолгонуудай үрэ дүнгэй бүри элеэр харагдажа байһан үдэр боложо, эб найрамдалые эрмэлзэн хүсэдэг бүхы хүнүүдэй сээжэ зүрхэндэ хадуугдаха байна.

Зүүн болон баруун гүрэнүүд хадаа «хүйтэн дайнай» хэгдэжэ байһан олон удаан жэлэй турша соо анха түрүүнээ улаcхоорондын тон шухала асуудалаар хэлсээ баталжа шадаба. Энэ асуудал дэлхэй дээрэхи бүхы хүн зоной аша туһада шухала хамаатай байна бшуу. Хүн түрэлтэндэ хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ гай түбэг ушаруулхаар эгээн лэ һүртэй буу зэбсэгэй талаар хэлсээн анха түрүүнээ баталагдаба. Ядерна зэбсэгтэй болоһон гурбан гүрэнэй түрүүн баталһан улаcхоорондын хэлсээн манай планетын* бүхы хубинуудта анха түрүүнээ иимэ ехэ хүсэтэйгөөр һайшаан дэмжэгдээд байна. Асуулта хэгдэһэн шэнги ушар бүхы түбинүүдтэ мүнөө болюжо байна, тэрэнэй дүнгүүд мэдээжэ болоо: энэ договорые дэлхэйн арадууд эрид шууд дэмжэжэ байна.

Политическэ болон социальна ондо ондоо байгуулалтатай, ехэнхидээ ондо ондоо үзэл суртал баримталдаг олонхи гүрэнүүд договорые дэмжэжэ байһан тухайгаа мэдүүлээд гү, али тэрээндэ гараа табяад байна. Өөһэдыень можо болгон хубаарилдаг олон илгаануудтай байгаашье һаа, нэгэ юумээр: газарай агаарые бузарлалгые болюулха, тиихэтэй хамта улаcхоорондын шахардуу шанга байдал һулаоуулха, термоядерна дайнай һүжэрхэ аюулые бага болгохо талаар саашанхи алхамда эхи табиха эрмэлзэлгээрээ тэдэнэр һаналаа нэгэдэжэ шадаа.

Энэ договорые буруушаагшадай хүсэд лэ ганцаардангы тулюур байдалда ороһыень ядерна зэбсэг туршалга хорихо тухай договорые арадуудай бүгэдэ ниитээрээ һайшаалга харуулжа үгөө. Ядерна туршалгануудые болюулха арга тухай имагтал һанаандааньe оруулхадаа түрүүшээр дурагүйтэдэг байһан правительстванууд болон гүрэнэй ажал ябуулагшад мүнөө ябууд дундаа хараа бодолоо хубилгажа эхилээ. Жэшээлхэдэ, ФРГ-гэйн правительство энэ договорто гар табиха гэһэн шиидхэбэри гаргаад, мүнөө гараа табяад байна. Арадуудай шухала аша туһада тааруугүй политикаяа бүхы дэлхэйн үмэнэ хүсэд лэ зүрюугээр табиха гэжэ хүсөөгүй һаа, аюултай байдалда хүргэхөөр алхам хэжэ болохогүй гэжэ энэ правительство ойлгоһон байжа болоо ха даа. Канцлер Аденауэр хадаа «хүйтэн дай» үргэлжэлүүлхые хүсэдэг һүүлшын хүнүүдэй нэгэн гэжэ баруун оронуудташье яһала суутай болоһон байгаа. Гэбэшье ядерна туршалгануудые хорихо тухай договорые элитээр буруушааха болбо һаа дээрэ гэжэ ушар байдалһаа, дэлхэйн олониитын һанамжаһаа уламжалан, тэрэ тоолоһон байна.

Харин КНР-эй хүтэлбэрилэгшэд хадаа хэтэрмэ революционно үгэнүүдээр халхабша хээд, арадуудай этигэл найдабариие харуулһан энэ договорые хардажа гүрдэжэ, муушалжа байһан зантаараа.

Договор баталалгада дэлхэйн олониитын һанамжые зүрюугээр шэглүүлхэ гэжэ Хитадай Арадай Республикын хүтэлбэрилэгшэд энээндэ гар табигдахын бүри урда тээ һэдэһэн байгаа. Тэдэнэр энэ оной июлиин 31-дэ мэдүүлгэ хэжэ, дэлхэйн бүхы оронуудай правительствануудта хандаа һэн. Энээнэйнь удха ямар бэ гэхэдэ, Советскэ Союзые, тэрэнэй амгалан ёһоной гадаадын политикые хардаха гүрдэхэһөө гадна, энэ договор имагтал «урьха», «мэхэ» болоно, энэ договор арадуудай аша туһада, эб найрамдалай аша туһада харша гэжэ булта «тодоруулхые» тэдэнэр оролдоһон байгаа. КНР-эй правительствын энэ хараа бодолдо дэлхэй дээрэ ямар сэгнэлтын үгтэһые мүнөө Хитадай хүтэлбэрилэгшэд өөһэдөө бодомжолон ойлгожо шадаха байна. Договорто гар табиһан гүрэнүүдэй списогые уншаадшье байхада, энэнь яһала ойлгосотой боложо үгэхэл даа. Договорой текстдэ Европо болон Азиин, Африка болон Латиин Америкын шэнэ шэнэ гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй табиһан гар үдэр үнгэрхэ тудам олон боложол байна.

Бодожо үзэхөөр юумэн бии, ядерна туршалгануудые хорихо тухай договор баталалгада һаад ушаруулха гэжэ Хитадай правительствын һэдэһэн һэдэлгэдэ гүрэнүүд болон арадуудай үгэһэн энэ харюу ямар удхатайб гэжэ Пекиндэ ойлгохоор болоо гэжэ һанагдахаар байгаа. Договорые зүбшөөжэ гү, али буруушаажа хандалгаяа, тэрээндэ гар табиха, табихагүйгөө ямаршье ондоо ороной правительство шэнгеэр КНР-эй правительство өөрөө тодорхойлхо эрхэтэй байһаниинь ойлгосотой даа. Гэбэшье магад энэ договорто сэхэ хамаатайшье бэшэ ямар нэгэн тусхай зорилгонуудые урдаа табяагүй һаа, договорто гар табихаһаа юрэ арсаад лэ түгэсхэхэдэ болохо байгаал даа. Зүгөөр Хитадай хүтэлбэрилэгшэд юрэл ядерна зэбсэг туршалга хорихо тухай договорой баталагдаһан дээрэһээ хоро шараа бусалдаг, политическэ талаар сонордолго гаргадаг байхаһаа гадна, харин тэдэнэр улаcхоорондын байдалдахи энэ тон шухала ушарые хэрэглэжэ, дайн болон эб найрамдалай шухала асуудалнуудаар тааруугүй, буруу хараа бодолоо хардалга гүрдэлгөөр, тааруугүй муухай аргануудаар бусад оронуудта баадхаха гэжэ оролдодогынь эли боложо үгэнэ гээшэ ха. Ядерна туршалгануудые хорихо тухай договорто эсэргүүгээр, СССР-эй гадаадын политикада эсэргүүгээр Пекинһээ августын 15-да ээлжээтэ хардалгын хэгдэһые имагтал энээгээр тайлбарилжа болохо байна. Энэ ушарта КНР-эй правительствын түлөөлэгшын мэдүүлгэ соо нимэ хардалга хэгдэһэн байха юм.

Эб найрамдалай болон социализмын хэрэгтэ харша энэ алхам хадаа эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй амжалта түйлаһаар һаналаа хаһанаа мэдүүлдэг, ядерна туршалгануудые болюулхын түлөө, буу зэбсэг хуряахын түлөө, арадуудай хоорондын эб найрамдалай болон хани барисаанай түлөө олон жэлэй турша һуларшагүй тэмсэл хэжэ байһан арадуудай намдуу түбшэн, этигэл түгэлдэр һанамжые һулаоуулжа шадахагүй гэжэ үнэмшэн этигэхэнь дэлхэй дээрэхи хэрэгүүдэй байдалые зүбөөр сэгнэдэг ямаршье хүндэ бэрхэтэй бэшэ байна. Хитадай шэнэ мэдүүлгэ юун тухай этигүүлжэ шадахаб гэхэдэ, туршалгануудые хорихо тухай договорто ингэжэ хандахадаа мүнөө КНР-эй правительство империалис гүрэнүүдэй эгээн лэ үһэрюу этэгээдүүдтэй холболдохоһоо гадна, Америкын «галзуушуулай», Баруун Германиин үһөө мэсэгээ абахые эрмэлзэгшэдэй, Францын хэтэрмэ этэгээдүүдэй зэргэдэ эгээн баруун таладаньзогсогшын үүргые өөртөө даажа абаһа гэжэ элеэр харуулна.

Сэхэ руунь хэлэхэ болобол, Хитадай правительствын түлөөлэгшын мэдүүлгэ энэ оной июлиин 31-дэ КНР-эй правительствын хэһэн мэдүүлгэ соохи һанамжада мүртэй юумэ нэмээнэгүй. Энэ мэдүүлгэдэнь Советскэ правительство августын 3-да харюу үгэһэн байна бшуу. Эхэ тайбанаар зэргэ оршон байха, улаcхоорондын шахардуу шанга байдал һулаоуулха, арадуудай хоорондын эб найрамдал бэхижүүлхэ хараа шугам коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай 1957 оной болон 1960 оной Зүблөөнүүд дээрэ улаcхоорондын коммунис хүдэлөөнэй зүгһөө һайшаагдаһан байгаа. Энэ хараа шугамые КНР-эй хүтэлбэрилэгшэд имагтал үгөөрөө мэдэрээд лэ, социалис хани нэгэдэлэй оронуудай болон дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй энэ юрэнхы хараа шугамые бэелүүлхэ зорилготой хүсэлэл оролдолгонуудта үнэн дээрээ һаад ушаруулна гэжэ Хитадай шэнэ мэдүүлгэнь түрүүшынь мэдүүлгэдэ адляар гэршэлжэ үгэнэ.

Имагтал хитад хэлэндэ бии байдаг бүхы хараал шэрээлэй үгэнүүд Совет ороондо харша кампаниие галзуу ехээр хэдэг хитад газетэнүүдэй хуудаһануудаар дээрэһээ КНР-эй правительствын хуулита документнүүдтэ шолжэн ороо гэжэ һанагдахаар болоод байна. Хитад арад олон юумын түлөө Совет арадта уялгатай гэжэ нэгэтэ бэшэ мэдэрһэншье һаа, Хитадай хүтэлбэрилэгшэд «эзэгүүритэй муухай», «үгэсэлгэ», «урбалга» гэһэн үгэнүүдые хэрэглэн халдан ородог байна. Советскэ Союзда харша, хардалга гүрдэлгэ хэһэн шэнжэтэй байһан дээрэһээнь КНР-эй правительствын хэһэн хоёр мэдүүлгыень СССР-һээ КНР-тэ байдаг посольство Советскэ правительствада дамжуулхын тулада хүлеэн абаагүй, харин эльгээгшэдэнь — КНР-эй правительствада гэдэргэнь бусааһаниинь яһала ойлгосотой.

Зүб зүйтэйгөөр үндэһэлэгдэһэн үгэнүүдые, баримтануудые зүбөөр найруулан хэлэһэн газарые КНР-эй правительствын түлөөлэгшын мэдүүлгэ соо олохонь бэрхэтэй, сэхыень хэлэбэл, олохын аргагүй байна.

Ядерна зэбсэг туршалга хорихо тухай договор «дайнай хүсэнүүдтэ таарамжатай, эб найрамдалай түлөө тэмсэжэ байһан хүсэнүүдтэ таарамжагүй», «энэ договор «Америкын империализмын үмэнэ һүгэдэн унаһан ябадал болохоһоо гадна, зарим гүрэнүүдэй «ядерна зэбсэгтэй болоһон ябадалые» батадхана гэхэ мэтын хуушанай баталамжанууд Хитадай шэнэ мэдүүлгэ соо олон. Эдэ бүхы үндэһэгүй баталамжанууд удаа дараалуулан дабтан хэлэгдэжэл байхадаа бүри үнэмшэхөөр боложо үгэнэгүй. Тиимэһээ түс договорто эсэргүүгээр Хитадай правительствын һанаанһаа абажа байжа хэлэһэн үгэнүүдые, бүхы үндэһэгүй баталамжануудые дахяад дэлгэрэнгыгээр шэнжэлэн элиншэлһэнэй хэрэг байхагүй гэжэ Советскэ правительство тоолоно. Тэдэнэй үндэһэ баримтагүй байһаниинь Советскэ правительствын августын 3-най мэдүүлгэ соо харуулагдаһан байгаа.

Жэшээлхэдэ, ядерна зэбсэг туршалга хорихо тухай договорой баталагдаһанһаа уламжалан, «дайнай аюул бүри ехэ болоо» гэһэн хэбэртэйгээр Хитадай хүтэлбэрилэгшэд дахяад баталан хэлэнэ. Энэ баталамжань ямар удхатайб? Хэрбээ энэ договор дайнай аюулые зайсуулнагүй гэжэ хэлэгдэһэн байгаа һаа зүб зүйтэй байха һэн. Советскэ правительство договорто гар табихадаа энээн тухай мэдүүлээ һэн. Тиихэдээ энэ договор дайнай аюулые зайсуулнагүй, зайсуулжа шадахашьегүй, зүгөөр энэ договор хадаа эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө тэмсэл дэлгэрүүлхэдэ шэнэ, бүри таарамжатай арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ гэжэ онсолон тэмдэглээ һэн. Зүгөөр Хитадай хүтэлбэрилэгшэд энээн тухай бэшэ, харин тад ондоогоор хэлэдэг байна бшуу. Ядерна зэбсэг туршалга хорихо тухай договорой баталагдахада, дайнай аюул энээниие баталхын урда тээхи үеынхидэ орходоо бүри ехэ болоо гэжэ тодоруулхые тэдэнэр хүсэнэ. Тиин туршалгануудые хорихо тухай договорой удха шанарта сэгнэлтэ үгэхэдөө, бүхы дэлхэйнхид андүүрнэ, имагтал Хитадай хүтэлбэрилэгшэд сэсэн мэргэнээр һанамжална гэһэншүү болоһол. Теэд иимэ сэсэн үгэнүүдыень ехээр гайхахаар байна. Ямаршьеб пангин газарта һуужа байгаад, бодото ажабайдалтай өөрөйдөөньe холбоогүй үнэн зүб үгэнүүдые хэлэжэ болохо, ажабайдалай өөһэдэйнь һанаашатай тааралдахагүй, ажабайдалда улам муугаар нүлөөлхэ байгаашье һаань, тэдэ һанамжануудаа өөрынгөө ябуулгануудта хүтэлбэри болгожо болохо гэжэ һанадаг лэ хүнүүд иимэ үгэнүүдые хэлэжэ болохо байна бшуу.

Ядерна туршалгануудые хорихо тухай договор дайнай аюулые ехэ болгоно гэһэн баталамжануудаа Хитадай хүтэлбэрилэгшэд юугээр үндэһэлэн баримтална гээшэб? Тэдэнэй хэлэһээр, ядерна зэбсэг туршалга үргэлжэлүүлэгдээд, үргэдхэгдөөд, бүри ехэ аюултай шэнэ тухэл янзын иимэ зэбсэгүүд байгуулагдаад байгаа һаа, иимэ зэбсэгэй бүхы дэлхэй дээрэ дэлгэрхэдээр, үглөөдэр Баруун Германиин үһөө мэсэгээ абахые эрмэлзэгшэдэй, магад, нүгөөдэр чанкайшистэ бүлэгэй иимэ зэбсэг бэлэдхэжэ эхилхээр, тэдэндэ туһалха дуратайнуулай олдохоор тиимэ байдал тохёолдоод байгаа һаа, эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ туһалха гэһэншүү болоно.

Хэрбээ ядерна зэбсэг туршалга хорихо тухай договорой үгы байгаа һаань, туршалганууд хэгдэхэгүй һэн, США-гай правительство «болдомжогүйгөөр» туршалгые һэргээхэе зүрхэлхэгүй байгаа һэн гэһэн хэбэртэйгээр Хитадай шэнэ мэдүүлгын авторнууд баталан хэлэнэ. Зүгөөр энэ хадаа оройдооньe бодолгүй һанал болоно. Ингэжэ баталан хэлэхэ гээшэ, хэрбээ гүрэнэй зүгһөө хуулинуудай гаргагдаагүй байгаа һаа, ёһо журам эбдэхэ ябадал гарахагүй һэн гэжэ хэн нэгэндэ этигүүлхэ һэдэлгэ гаргаһантай адли удхатай болохо байна. Ядерна туршалгануудые үнгэргэхэ тушаа ямар һанаашалгатай байһан тухайнь США-гай правительствын түлөө Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй яахадаа хэлэжэ ороһониинь мүн лэ ойлгогдохоор бэшэ байна.

Агаарта, замбуулинай дайдада, уһан доро ядерна туршалгануудые болюулһанһаа уламжалан дайнай аюулай ехэ болохо тухай хэһэн бүхы мэдүүлгэнүүднай өөһэдынгөө хэлэһэн үгэнүүдэй удхада Хитадай хүтэлбэрилэгшэд сэгнэлтэ үгэжэ биранагүй гэжэ хүнүүдтэ һэжэг түрүүлжэ шадаха байһые тэдэнэр мэдэрээ гээшэ ха. Тиимэһээ баһа нэгэ «баримталгые» тэдэнэр дурдана. Бүхы юумэн дээрэһээ хаража үзэхэдэ, тэрээгээр өөһэдытөө аршалха гэжэ оролдоно гээшэ ха: тэдэнэр юун гэжэ хэлэнэб. Газар доро ядерна туршалга хэхыень, ядерна зэбсэг бүри олон болгохыень Америкын Холбоото Штадуудые энэ договор хориногүй. Нэгэдэхеэр, договорой баталагдахын урда тээ энэ талаар США ямар зэргэшье хизаарлагдаагүй байгаа, энэ талаар шэнэ юумэ оройдоошье болоогүй. Хоёрдохёор, шухала болоһон сагта газар доро туршалга хэхыень, ядерна зэбсэгүүдээ олон болгохыень, хэрбээ галзууралдажа байха үедөө империалис зэрхэг туримхэйшүүлэй дай һүжэрөөгөөд байгаа һаань, тэдэндэ эсэргүүгээр ядерна зэбсэг хэрэглэхыень Советскэ Союзые энэ договор хориногүй. Эндэ ушар байдал лэ адли байнал даа. Бидэнэрэй, совет хүнүүдэй, һүлэр мохоо бэшэ байһыень, ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай договор баталаад байхадаа, империализмын үмэнэ буу зэбсэгээ нэгэ талаһаа хуряахые Советскэ Союзай хүсэдэггүй байһыень Хитадай хүтэлбэрилэгшэд США-гай хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадһаа дутуугүйгөөр мэдэнэ.

Агаарта, замбуулинай дайдада, уһан доро ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай договор Америкын империализмын үмэнэ «һүгэдэн унаһан» ябадал, «мэхэ» болоно гэһэн хэбэртэйгээр Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй хэһэн мэдүүлгэнүүд ямар гэнэн хонгор хүнүүдтэ зорюулагдана гээшэб! Мүнөө үедэ иимэ гэнэн хонгор хүнүүд огто байхагүй, хэн үнэн зүбөөр хэлэнэб, хэн худал хуурмагаар шашанаб гэжэ арадууд илгаруулжа шададаг болоһоор үнинэй.

Хэрбээ ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай асуудалаар урда тээнь Советскэ правительствын нэгэ хараа бодол баримталдаг байхадань, тэрэниинь зүб гэжэ тоолохоор тэдэнэр бэлэн байгаа һаа, хожомынь ондоо хараа бодол баримталхадань, энэнь ямаршье нүгэлтэй, урбаһаншье ябадал гэжэ болохоор гээд тодоруулхые КНР-эй правительствын хүтэлбэрилэгшэд оролдоно.

Ядерна зэбсэг туршалга хорихо тухай асуудалаар Советскэ Союзай хараа бодол хубилшагүй зандаа үлөөгүй, энэ хараа бодолынь улаcхоорондын оршондохи хүсэнүүдэй тэнсүүриин хубилалгада, СССР-эй болон социалис хани нэгэдэлэй бүхы оронуудай өөрыгөө хамгаалха шадабариин бэхижэлгэдэ тааралдуулан, ядерна зэбсэгэй бии болоһон үе сагай бүхы бодото байдал гэдэгые хараадаа абалгаһаа дулдыдан хубилжа байгаа.

Ядерна зэбсэгэй бии болоһонһоо хойшонхи түрүүшын жэлнүүдтэ США ганцаараа ядерна зэбсэгтэй байгаа. Тиимэһээ социалис оронуудай аюулгүй байдалда гай түбэг тохёолдожо болохо байгаа. Ушар иимэһээ США-гай энэ булюу байлгыень хаһаха гээшые Советскэ правительство гол зорилго болгон табиһан байха юм. Энэ зорилгые ямаар түйлалжа болохо байгааб гэхэдэ, нэгэн гэбэл, ядерна зэбсэг туршалгые хүсэд хорихо хэрэгтэй байгаа. Энэ хадаа тиихэ үедэ ядерна зэбсэгтэй болоһон ганцахан гүрэн США-гай энэ зэбсэгыень хаһаха гэһэн удхатай байгаа. Үгы гэбэл, бүхы социалис оронуудай аюулгүй байдал хангахын тулада өөрын ядерна зэбсэгтэй болохо хэрэгтэй байгаа. Советскэ правительство хадаа тиихэдэ, ядерна зэбсэг хорихо, усадхаха тухай эрилтэ табяа. Энэ эрилтые баруун гүрэнүүдэй буруушаахадань, өөрынгөө ядерна зэбсэг байгуулжа эхилээ һэн. Энэ зэбсэгынь социалис хани нэгэдэлэй бүхы оронуудай бээ даанхай, аюулгүй байдалые хангаха нэмэлтэ һайн арга боложо үгэхэ, социалис гүрэнүүдтэ эсэргүүгээр империалистнуудай зээрхэг добтолго хэхэ хүсэлыень һулаоуулха үүргэтэй байгаа. Тиихэ үедэ США-да бии байһан ядерна зэбсэгэй нөөсые усадхангүйгөөр энэ зэбсэг туршалгые хорёо гээшэ һаа, социалис оронуудай аша туһада тааралдахагүй байгаа — энэ хорилто Советскэ Союзда ядерна зэбсэг байгуулха хүдэлмэриие зогсоожо, Америкын ганцаараал ядерна зэбсэгтэй байлгые батадхажа үгэхэ байгаа.

Теэд ушар байдал хубилангүй байгаагүй. Өөрынгөө ядерна зэбсэг байгуулха талаар совет арадай, совет эрдэмтэдэй ехэ хүсэл оролдолгын ашаар Америкэ ганцаараа ядерна зэбсэг эзэлхээ болижо, дэлхэйн социалис системэ бээе хамгаалха өөрын ядерна зэбсэгтэй болоо, социалис оронууд тушаа ядерна зэбсэгээр занаха, «хүсэрхэлгын» политика ябуулхын тула империалис гүрэнүүд материальна үндэһэ һуурингүй болоо. Иимэ эрхэ байдалда ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай асуудал шэнээр табигдаа. Мүнөө ядерна туршалгануудые үргэлжэлүүлхэ ябадал ядерна зэбсэгүүдые бүри түргөөр бүтээн гаргалгые улам һүжэрөөхэ байгаа бшуу. Энээниие социалис оронууд, мүн эб найрамдалда дуратай бүхы гүрэнүүд буруушаана. Тиихэ зуура хүсэнүүдэй шэнээр хубаарилагдаад байһан эрхэ байдалда ядерна туршалгануудые хорилго ганса Америкые ядерна зэбсэгтэй байлгаха бэшэ, харин тэрэниинь үгы болгоһон баримтые батадхаха, ганса империалис лагериин булюу хүсэтэй болоһон ушарые бэшэ, харин ядерна зэбсэгэй талаар хүсэнүүдэй шэнэ тэнсүүриие батадхаха байна бшуу.

Советскэ правительство эдэ бүхы ушар байдалые хараадаа абан, буу зэбсэг хуряахын түлөө, ядерна зэбсэгые бүрин түгэсөөр хорихын, үгы хэхын түлөө үсэд шанга тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэ зуураа, 1956 ондо буу зэбсэг хуряаха асуудалай шиидхэгдэхые хүлеэнгүйгөөр ядерна туршалгануудые хорихо тухай хэлсээ баталха гэһэн дурадхал оруулһан юм. Хубилаад байһан эрхэ байдалда энэ хараа бодол энээнэй урдахи оршон байдалда бэелүүлдэг зүб хараа бодол шэнги зүб байгаа, социалис гүрэнүүдэй аша туһада, эб найрамдалай аша туһада тэрэ үеынхи шэнгеэр харюусадаг һэн.

Тэрэ үедэ Советскэ правительствын оруулһан ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай дурадхал хадаа энэ асуудалые мүнөө ямар үндэһэ һуури дээрэ шиидхээб, тиимэл үндэһэ һуури дээрэ шиидхэхые хараалһан юм гэжэ онсолон тэмдэглэхэ шухала. Тэрэ үедэ ядерна туршалганууд ганцал агаарта, уһан доро үнгэргэгдэдэг байгаа, ондоо тээ туршалганууд болодоггүй һэн, тиимэһээ имагтал агаарта, уһан доро ядерна туршалгануудые хорихо тухай хэлсээн болодог һэн. Энэ жэлэй августын 5-да баталагдаһан договор соо гурбадахи оршондо — замбуулин дайдада ядерна зэбсэг туршалга хорихо тухай нэмээгдэжэ оруулагдаа. Тиимэ дээрэһээ илгаань юуб гэхэдэ, 1956 ондо США манай дурадхалые абахаяа арсаһан аад, харин 1963 ондо тэдэнэр абаһан байна, абахадаа бүри үргэдхэжэ — замбуулин дайдые нэмээлсэжэ абаа.

Газар дорохи ядерна туршалганууд тухай хэлэхэ болоо һаа, энээн тухай асуудал 1956 ондо бэшэ, — тэрэ үедэ иимэ туршалганууд үшөө үнгэргэгдэдэггүй байгаа — харин һүүлдэ, США-гай ядерна зэбсэгые газар доро туршажа эхилхэдэнь гараһан байгаа. Энэ сагһаа хойшо Советскэ правительство тэрэшэлэн газар доро ядерна туршалгануудые хорихо тухай дурадхадаг болоо һэн. Теэд энэ талаар мүнөө болотор хэлсээн түйлагдаагүй байгаа. Юуб гэхэдэ, баруун оронууд газар доро ядерна туршалгануудые хорихо ябадалые улаcхоорондын хиналта гэдэгтэй холбоһон байгаа. Энэнь удхынгаа талаар улаcхоорондын тагнуул мүн бэлэй. Тиимэһээ социалис гүрэнүүдэй аюулгүй байдалда хоро хүргэжэ болохо һэн, энээниие Советскэ правительство зүбшөөжэ шадахагүй байгаа.

Иимэ оршон байдалай тохёолдоод байхада, Советскэ Союз, мүн бүхы дэлхэйншье гурбан оршондо ядерна зэбсэг туршалгые хорихо гү, али туршалгануудые шунахайгаар, хизааргүйгөөр саашадань үргэлжэлүүлхэ — эдэ хоёрой али нэгые шэлэн абаха баатай болоо һэн. Тиин хэрбээ мүнөө гурбан оршондо туршалгануудые хорихо тухай хэлсээнэй түйлагдаһан, тиигэжэ бүхы асуудалнуудай эгээн шухалые шиидхэһэн ушар арадуудай ехэ амжалта, эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй илалта, эб найрамдалай политикын бодото түйлалта мүн болоно гээшэ.

Ядерна зэбсэгэй туршалгануудые хорихо тухай асуудалаар Советскэ Союзай гол шухала, мүн нугархай ба үнэн зүб политикын гол шатанууд энэл даа.

Улаcхоорондын оршон байдалай бүхы хубилалтын үедэ энэ политика ганцашье Советскэ Союзай аша туһые хараа бэшэ, харин бүхы социалис гүрэнүүдэй, эб найрамдалда дуратай бүхы гүрэнүүдэй аша туһые хараа ха юм. Энэ политикын түйлагдаһан үрэ дүн — агаарта, замбуулин дайдада болон уһан доро ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай договор баталһан ябадал — тэдэнэй гүн гүнзэгы эрилтэдэ мүн лэ аша туһатай.

Ядерна туршалгануудые хорилгодо дурагүйшүүл, тэдэнэй тоодо мүнөө Хитадай хүтэлбэрилэгшэд орошонхой, энээгээр политическэ олзо олохогүй. Хэрбээ Советскэ правительство жэл — хоёр жэлэй урда тээ туршалгануудые хорихо тухай асуудалые хуби хубяарнь шиидхэжэ болохогүй гэжэ тоолодог һаа, мүнөө болоходо гурбан оршондо туршалгануудые хорихо тухай договор баталаа гэжэ тэдэнэрэй ямар нэгэн асаталга бэдэрхые оролдоошье һаань, үрэ гарахагүй. Гурбан оронуудай түлөөлэгшэдэй Москвадахи хэлсээнэй эхилхэһээ һара-һара хахад урид Советскэ правительство ядерна зэбсэгэй бүхы туршалгануудые болюулха тухай договор баталхын түлөө оролдожо байгаа гээд Хитадай хүтэлбэрилэгшэд ехэ гайхаһан шэнги болоно. Теэд хэлсээ хэхэдээ, эгээн ехэ үрэ дүн түйлахые алишье талынхид хүсэдэг юм гэжэ зүбөөр бодомжолдог политик болон дипломат бүхэндэ ойлгосотой ха юм даа. Бидэнэр эгээн ехэ үрэ дүн гэхэ гү, али ядерна зэбсэгэй бүхы туршалгануудые, тэрэ тоодо газар дорохи туршалгануудые, болюулхын түлөө тэмсэнэбди. Теэд мүнөө үедэ энэ түйлагдаха аргагүй байшоо. Иимэ эрхэ байдалда Советскэ Союз гурбан оршондо: агаарта, замбуулин дайдада болон уһан доро ядерна туршалгануудые хорихо тухай хэлсээ баталаа. Энэ алхам болбол дэлхэйн олониитын хүсэл найдабарида харюусана, энэ алхам болбол совет арадай элүүр энхэ байха тухай, бусад бүхы арадуудай, тэрэ тоодо хитад арадай, элүүр энхэ байха тухай оролдолгоһоо уламжалһан алхам мүн болоно. Юуб гэхэдэ, имагтал энэ гурбан оршондо ядерна зэбсэг туршалгые үнгэргэлгэ хүнүүдэй бэедэ хоро хүргэнэ, дэлхэйн амитад болон ургамалнуудые хорото элшээр бузарлана ха юм. Советскэ правительство ядерна зэбсэг газар доро туршаха ябадалые хорихын түлөө мүнөөшье тэмсэхэ байһанаа арсанагүй.

Ажабайдал тэрэ хэбээрээ байдаггүй, наука болон техникэ түргөөр хүгжэжэ байна, үсэгэлдэр зүб бэшэ байһан юумэн мүнөөдэр ашатай туһатай, үлэмжэ ехэ ашатай туһатай болохонь магадгүй юм гэһэн юрын ойлгосотой юумэндэ КНР-эй правительствын анхаралые Советскэ правительство хандуулаа һэн. Энээнэй нүгөө талань юуб гэхэдэ, СССР-эй бээе хамгаалха хүсэ шадалые, бүхы социалис оронуудай аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ талаар Советскэ правительствын бэелүүлжэ байһан шухала, томо хэмжээ ябуулгануудтай холбоотой ехэ удха шанартай материальна тодорхой түшэг тулгуури мүн байгаа. Эдэ хэмжээ ябуулганууд, тэдэнэй тоодо шэнэ тухэлэй, мүнөө дэлхэй дээрэ эгээн хүсэтэй ядерна зэбсэгүүдые туршалганууд, социалис хани барисаанай оронуудай аюулгүй байдалые найдамтайгаар хамгаална.

Бидэнэр мүнөө манай бээе хамгаалха хүсэ шадалые оршон байдалай эрилтын ёһоор саашадаашье үндэр хэмжээндэ байлгаха бүхы юумэтэйбди.

Бидэнэр энээн тухай хэлэхэдээ, ушар хэрэгые мэдэжэ хэлэнэбди. Советскэ правительство арбан табан жэлэй туршада ядерна зэбсэгые барижа байна, бидэндэ энэ асуудалай бүхы таланууд мэдээжэ. Хитадай хүтэлбэрилэгшэд энээниие зүбтэй дээрэ тоолоногүй ха, ядерна зэбсэгтэй холбоотой асуудалнууд тушаа өөһэдынгөө һанамжада үлүүсэ найдана хэбэртэй. Теэд ядерна зэбсэгтэй һураг суугаар танил хүнүүд энээн тухай ярижа эхилхэдэнь, тэдэнэр бээ аягүй байдалда зүндөө оруулдаг ха юм. Гэхэ зуура энэ хадаа стратегическэ ядерна зэбсэг тухай, тактическа ядерна зэбсэг тухай, агаарта ядерна туршалгануудые үргэлжэлүүлхэ эрилтэ США-да бии гү, али үгы гү гэхэ мэтэ бусад ондоо асуудалнууд тухай Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй хунгэхэн үгэ хүүртэ хабаатай байна. Ушар хэрэгэй удхые һайнаар мэдээгүй аад, энээн тухай хэлэхэ гээшэ муу хойшолонгуудтай ябадал мүн болоно. Гол удхань хадаа ядерна зэбсэг тухай хэн нэгэн гансал би хэлэхэ ёһотойб, бусад хүнүүд иимэ эрхэгүй юм гэхэ бэшэ, харин иимэ асуудал тушаа хэнэй үгэ хүсэтэйб, харин хэнэй үгэ юрын шашалдаан бэ гэжэ хараха хэрэгтэй.

1961 — 1962 онуудта ядерна зэбсэгэй туршалгануудые хэжэ, бидэнэрэй түйлаһан тодорхой дүнгүүдэ, манайда байһан ядерна һомоной калибр тухай, Советскэ Союзда элбэг болоһон сэрэгэй ядерна бусад зэбсэгүүдэй ямараар хэрэглэгдэхэ тухай, эдэ зэбсэгүүд хаагуур тодхоотойб гэхэ мэтэ, мүн бусад мэдээнүүдээ бидэнэрэй мүнөө хэлэжэ шадахагүймнай ойлгосотой. Энэ хадаа Советскэ Союзай, бүхы социалис гүрэнүүдэй аюулгүйе, тэрэ тоодо Хитадай Арадай Республикын аюулгүй байхые дайраха байна бшуу.

Хитадай хүтэлбэрилэгшэд һүүлэй жэлнүүдэй туршада оршон байдал хубилаагүй, харин туршалгануудые хорихо тухай асуудалаар СССР-эй политика хубилаа гэһэншүүгээр мэдүүлхэдээ, һүүлэй жэлнүүдэй туршада ядерна хүсэнүүдэй тэнсүүри хубилаа гэжэ харуулхыень Советскэ Союзые баадхана, тиин гансахан тиигэхын тула СССР-эй бээе хамгаалха талаар нюусые тайлбарилуулхаяа һэдэнэ. Энээндэнь бидэнэр гансал ингэжэ хэлэхэ байнабди: таанар социалис оронуудай бээе хамгаалхые бэхижүүлхэ тухай оролдожо байһанаа үгөөрөө мэдүүлнэт, харин үнэн дээрээ социалис хани барисаанай оронуудай аюулгүй байдалай аша туһые хүндэлдэггүй хүнүүдэй үүргэ дүүргэнэт, мүн империалис хархис хүсэнүүдэй аша туһада оролдохоор бэлэнтэ. Юуб гэхэдэ, зарим оронуудай, мүн зээрхэг туримхэй сэрэгэй бүлэглэлнүүдэй сэрэгэй штабуудта Совет ороной ядерна болон ракетнэ буу зэбсэг тухай эгээн үнэн зүб мэдээсэл абахаяа хүсэжэ байһаниинь Хитадай хүтэлбэрилэгшэдтэ мэдээжэ бэшэ байха ёһогүй.

Хэрбээ Хитадай правительство ямар нэгэн ушарһаа бүхы социалис оронуудые хамгаалхын тула Советскэ Союз хэрэгтэй бүхы ядерна хүсэтэ зэбсэгтэй гү гэжэ маргаа һаа, энэ талаар манай тайлбарилалтануудаар хананги бэшэ һаа, ядахын сагта хэдэхэн үдэрэй саана Америкын конгресс дээрэ США-гай сэрэгэй хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадай мэдүүлгэ, тэрэ тоодо США-гай штабуудай начальнигуудай комитедэй мэдүүлгэдэ анхаралаа хандуулжа шадаха байгаа. Эдэ мэдүүлгэнүүд дотор мүнөө үедэ Советскэ Союзда байһан ядерна хүсэнүүд тухай сэхэ хэлэгдэнэ. Империалистнууд социалис оронуудай али нэгэн түйлалтануудые ажабайдалай баалалтаар мэдэрдэг юм гэжэ хараадаа абаа һаа, эдэ мэдүүлгэнүүд олон юумэ хэлэжэ үгэхэ.

Ядерна зэбсэгэй туршалгануудые хорихо тухай асуудалаар Советскэ правительствын хараа бодол тушаа хэлэхэ болоо һаа, иимэ байна. Энэ хадаа сэхэ, үнэн зүб хараа бодол мүн; энэ хараа бодол бусад социалис оронуудай, эб найрамдалда дуратай бүхы гүрэнүүд болон арадуудай зүгһөө бүрин ойлгогдожо, дэмжэгдэжэ байһыень бидэнэр ехэ ханангяар тэмдэглэнэбди. Ажабайдалтай, арадуудай үндэһэн шухала эрилтэнүүдтэй бүрин тааруу, бодото үнэн зүб байһан, дэлхэй дээрэ һүүлэй жэлнүүдэй туршада, мүн мүнөөшье боложо байһан хубилалтануудые хараадаа абадаг хадаа манай хараа бодол хүсэтэй юм.

Пекиндэ мүнөө үе сагай дэлхэйе тодорхойлжо байһан хубилалтануудые хараадаа абахагүйһөө байтагай, политикын талаар хуушаржа хэрэггүй болоһон номнолые хэлбэришэгүйгөөр дагаха ушарые, хуушарһан һургаалые бодото байдалда тааруу үгэтэй зүришэлдүүлхэ ябадалые гүрэм түрэ хүтэлбэрилгын эрхим һайн арга гэжэ тоолохонь гэмшэлтэй байна. Энэнь Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй политикын, тусхайлбал, ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай асуудалаар, гол алдуу мүн болоно.

Атомна зэбсэг Хитадта үгөөгүйдэнь Советскэ Союзда Хитадай хүтэлбэрилэгшэд ехэл гомдолтой гэжэ КНР-эй правительствын түлөөлэгшын августын 15-най мэдүүлгэһээ эли болоно. Улаcхоорондын түгшүүрилые һуладхалгада, эб найрамдал бэхижүүлгэдэ шэглүүлэгдэһэн СССР-эй гадаадын политикын алхамуудта КНР-эй хүтэлбэрилэгшэдэй ороолго, илангаяа ядерна зэбсэгэй туршалгануудые хорихо тухай договорто ороолго хадаа ядерна зэбсэг тараахагүй гэһэн политикые Советскэ Союзай болон бусад социалис оронуудай бэелүүлхэдэнь дурагүйтэһэн ушарһаа хэгдэнэ гээшэ ха.

Ядерна зэбсэгые тараахагүй ябадал эб найрамдалда, бүхы социалис оронуудта, тэрэ тоодо Хитадай Арадай Республикада ашатай туһатай юм гэжэ КНР-эй правительствые этигүүлхын тула Советскэ правительство хэмжээнүүдые нэгэнтэ бэшэ абаһан байха. Түүхын оршон байдалаар социалис оронуудай дунда гансал Советскэ Союз ядерна зэбсэг бүтээн гаргадаг юм. Ядерна хүсэмнай дэлхэйн социалис хани барисаанай оронуудай, социальна болон национальна сүлөөрэлгынгөө түлөө тэмсэжэ байһан арадуудай аша туһые найдамтайгаар хамгаалжа байна гэжэ Советскэ Союз гадаадынгаа бүхы политикаар баталаа. Хэрбээ социалис лагериие нэгэ бүхэли системэ гэжэ хараха болоо һаа, ядерна зэбсэгтэй социалис гүрэнүүд нэгэ гү, али хэдэн социалис оронуудаар олон болоошье һаань, социалис лагериин бээе хамгаалха хүсэндэ ехэ хубилалта болохогүйл. Харин ядерна зэбсэгтэй шэнэ капиталис гүрэн бүхэнэйл бии болоходо ядерна дайнай аюул ехэ болохо байна. Теэд ядерна зэбсэгтэй социалис оронуудай тоо олон болоод, империалис лагерьта ядерна зэбсэгтэй гүрэнүүдэй тоо тэрэ хэбээрээ байха арга боломжо байхагүй, энээн дээрэ өөһэдынгөө хараа бодол байгуулха гээшэ үндэһэ баримтагүй хэрэг болоно.

Баруун тээ нэгэ политика, зүүн тээ ондоо политика бэелүүлжэ болохо юм, Баруун Германиие ядерна зэбсэгээр зэбсэгжүүлгэдэ эсэргүү,

дэлхэй дээрэ ядерна з
гэрүүлгэдэ эсэргүү там
раараа ябуулаад, хар
раараа Хитадта энэ з
болохо юм гэжэ болох
даншье гүлмэр болод
бшуу.

Үгы, энэ хадаа бодо
тааруу бэшэ, ажабай
ранги политика болохо
бээ социалис оронуу
хүтэлбэрилэгшэдэй ус
гээр түлхижэ байһан
ябаха болоо гээшэ һа,
сэгтэй баруун оронуу
шүүгээр харюусаха ба
хэдэ, ядерна зэбсэг бү
экономическа, техническ
сад арга боломжонууд
капиталис оронуудта
Эдэ бүхы ядерна н
СЕНТО, СЕАТО гэдэгүү
туримхэй сэрэгэй бү
нөөсэ болоод, социали
ядерна нөөсэдэ эсэргүү
ха һэн. Ядерна зэбсэг
гэртэ асарха гэжэ хом
нүүдэй нюдалынь бүгл
ниие хаража, ойлгожо

Ядерна зэбсэгые
ябадалые хориһон ул
хэлсээ баталха тушаа С
юзай хүсэл оролдолго
дээрэ юундэ эгээн үрга
шаагданаб, дэмжэгдэнэб
ветскэ Союз өөрөө энэ
хэлбэришэгүй хараа бо
тална. Хэрбээ ядерна х
шэглэһэн Советскэ Союз
зэбсэг дэлгэрүүлгэдэ э
шууд тэмсэнэгүй һаа, ба
милитарис хүсэнүүд, х
ядерна зэбсэгтэй болох
дадаг Баруун Германиин
һаагаа абаха гэдэг хүн
гөө хүсэлөө мүнөө байга
раггүй дүтэ болоод байн

Баруун Германиие яд
гээр зэбсэгжүүлхын тула
бусад оронуудай суг ха
жо байһан туладань С
лон баруун бусад оронуу
тельствануудай политику
шүүмжэлэнэбди, шүүмжэ
«НАТО-гой олон оронуу
хүсэ байгуулха» гэһэн
шууд сэхээр буруушаага
ниие бэелүүлгын аюулы
та харуулхын тула эзэ
дын политическэ хам
абаал. Советскэ правите
түсэбүүдтэ эсэргүүгээр ш
хэлээ һэн. Энээние КНР
тельство бэшэ, харин С
юзай правительство хээ,
ядерна зэбсэг байгуулх
до НАТО-гой хиналта
рэгэй энэ бүлэглэлнүүд
ядерна хүсэнүүдэй дун
зэбсэгые Баруун Герма
һаань дээрэ гэһэн НАТО
нуудай хамгаалдаг хуурм
ламжые Советскэ пра
элишэлэн харуулжа байга
даашье элишэлэн харуул
скэ правительство асууда
жэ ондоогоор табина: Ба
маниие ядерна зэбсэгээр
аргаар зэбсэгжүүлхэ
юуб гэхэдэ, үһөө хяһаа
гэһэн эшэ үндэһэ баримт
роподо байгуулагдаһан гү
лэнүүдые дахин хаража
һэн ябадалые баримтала
дын политика бэелүүлхэ
иимэ зэбсэгтэй болгох
дэлхэйн шэнэ дайнай аю
ехэ болгохо байна. Ти
һээ Баруун Германида ям
заар ядерна зэбсэг үгэхэ
литика болбол ехэ аллуут
рамдалда ехэ аюул то
политика гээшэ гэжэ бар
нуудые этигүүлхын тула
правительство хүсэл оролд
ладхаахагүй.

Хитадай хүтэлбэрилэгш
дэлхэйһээ нюдөө далдал
тухай юушье мэдэнэгүй,
лаагүй гэжэ һанахаар. Ю
Баруун Германиин мили
дай ядерна зэбсэгтэй
эсэргүүгээр Советскэ Со
тэмсэнэгүй гэжэ тэдэнэр
мэдүүлгэ соо хэлэнэ ха
газетэ уншадаг гү, али
надаг хүн бүхэнэй һа
баримтануудтай яашье
гүй. Энээниинь харгалз
ондоогоор тайлбарилхын

Капиталис оронуудай
на зэбсэгэй дэлгэрхэнь
хаб — энэ ушар Хитадай
рилэгшэдтэ хамаагүй, ха
ядерна бомбо гээшэ юуб
эй хүтэлбэрилэгшэдэй хэ
рижа үзөөл һаа, хэрэг дүү
но гээд августын 15-най м
тор найруулагдаһан КНР
тельствын хараа бодолы
болоно.

Экономическа хүгжэлт
дорхой шатада байгаа, а
ка тодорхой арга боломж
гаад, мүнөө дээрэ КНР
сэгые олоор бүтээхэ б
юм. Хэрбээ КНР хоёр-гу
бо бүтээгээшье һаань,
рээндэ ямаршье туһа
юм, харин КНР-эй эконом
лай ехэ һаад хүргэхэ. Я
сэг ехээр бүтээн гаргалга
сагай техникын хамжээ
бээе хамгаалха хүнөө үе с
тын ёһоор оронуудые
ташье ямар сэнтэй
бидэнэр өөһэдынгөө дур
һаа мэдэнэбди. Теэд би
зэбсэгтэй байһан империа
гэрьта дабгадахагүйн тула
бүтээн гаргадаг байтаг
Харин Хитадай Арадай Р
мүнөө совет арадай бээ
гуулагдаһан, социалис хани
саанай оронуудай бүхы
зорилгодо найдамтайгаар
байһан эдэ зэбсэгые бүтэ
шадаха байна. Тиимэ
нөө үеын эрхэ байдалд
эгээн үнэн зүб политик

(Түгэсхэлынь 3-дахи

ОВЕТСКЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЫН МЭДҮҮЛГЭ

хининь 2-дохи нюурта)

а боломжынгоо зэргээр элзэлгэтэй байха болоо номико, наука, техникэ өө ажахые хүгжөөлгэдэ оролдолгые зорюулха, итад арадай ажабайдалые гала, тэдэнэй эгээн шу-анүүдые хангалгада шаг-дал болоно. Юуб гэхэдэ, а олон юумээр дутамаг имэhээ Хитадай хүтэлбэ- иимэ шаглалтай поли-д арадта ехэ аша туhа гаа, тэдэнэрээр сагнагдэ-ухы дэлхэй дээрэ зүбөөр байгаа.

ономикоёо баалажа, хэдэн бомбо бүтээгээ гэлэй, ушарта хэды тиимэ бомбо стнуудай зүгhөө КНР эгдохо байгааб? Хитадай эгшэд өөрынгөө атомна ашье hуугаа hаа, амгалан гү? Хэрбээ баруун тээ ай аюул шангадаа hаань ис оронуудай дунда ядер- саашадаа дэлгэрээ гэ-, заатагүй иимэ ушар бо-—Хитад орон мүнөөнэйхи-юулгүй дээрэ бэеэ тооло- байгааб даа.

тээ юун боложо байhа- зүүн тээ ушар хэрэгэй бүрилдэжэ байhанай хоо-ршье үндэр, ямаршье зү- тархи соогоол, имагтал гоол байгуулжа болохо байдал дээрэ тиимэ ха-эшэ. Энэ хадаа үшөө дэл-эхи дайнай урда тээ зүб лхэйн хоёр дайгаар бата-рин манай эдэ үдэрнүүд- болон техникын хүгжэл-р бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ рай дүтэ боложо байхада, али тодо болонхой. Хэрбээ ороной, ехэ гү, али бага-й, хүтэлбэрилэгшэдэй зүг-хоорондын байдалые бай-рнь хараха дурагүй, ха-ынгөө гартэ боложо бай- хэрэгүүдые шухала дээрэ дэлхэйн бусад районуудта ложо байhаниие шухала бэ-өөhэдынгөө политика бэе-гээшэ hаань, тиимэ бодол мухар талые хараха, хоо-аллаха ябадал болоно. ал дээрэ тиимэ хараа бо-алмад туладаа юрэ аюул-

э Союзай ядерна зэбсэг-н туладань, харин КНР- зэбсэггүй дээрэhээнь Хи-үтэлбэрилэгшэд Советскэ лдэбээр хардана. СССР-эй сэгүйгөөр, эдэ бүхы жэл-уршада бүхы социалис аша туhада алба хэжэ үсэгүйгөөр, Советскэ Сою-үлhэн, мүнөөшье бэелүүл-н эб найрамдалай, эзэр-мхэй хүсэнүүдые хазаар-hан политикагүйгөөр мү-д орон дотоодын ажахын рэнэй байгуулалтынгаа зо-ые амгалан тайбанаар аргатай байха hэн гэжэ хүтэлбэрилэгшэд үнэн сэ-жэ шадаха гү? Үгы, ядер-лгануудые хорихо тухай эсэргүү тэдэнэй хэhэн мэ-энги, Советскэ Союз болон тэдэнэй бүдүүлигээр орол-, тиимэ үлүү ябадалые Советскэ Союзай, бүхы со-ани барисаанай оронуудай эр Хитадай гадаадын аюул-алай хамгаалагдажа бай-н байдалда хэжэ болохоор КНР-эй хүтэлбэрилэгшэд баатай болохо hэн.

риалис эзэрхэг түримхэй уудта эсэргүү, өөрынгөө хамгаалхын түлөө тэм-циалис ямаршье орон бэеэ а өөрынгөө хүсэ шадалда үн түшэглэдэг юм, харин ь лэ аха дүү оронуудай хы дэлхэйн арадуудай зүг-алгэ болон туhаламжада эг юм» гэhэн тэдэнэй ба-н хэр сэнтэй байhыень тэ-дэнгүй байха аргагүй бай-алис орон бүхэн бүхы со-хани барисаанай оронуудай хангаха ниитэ хэрэгтэ өө хубитые оруулна, энэ өрынгөө уялгые тэдэнэй ябадал али болохоор hай-, хүндэлэгдэхэ гээшэ зүб Теэд ядерна зэбсэгэй эрхэ али нэгэн социалис оро-ээ хамгаалхадаа гансал хүсэндэ (тэрэ хүсэнниинь тахан лэ байжа боло-м) найдаха гэhэн hэдэлгэ аа, заhагдашагүй алдуу бо-йна. Бүхы социалис оро-рэ тоодо Хитадай Арадай ика, тэдэнэй хүтэлбэрилэг-эршье тад hөөргэ хэлэдэг е hаань, баруун оронуу-хэг түримхэй бүлэг хүнүү-деөжэ байhан Советскэ Со-ерна хүсэндэ түшэглэн, гаалха зорилгоо бэелүүлнэ.

жэ Союз гансал өөрынгөө йдал тухай оролдоно, тиин бсэг туршалгые хорихо ту-овор баталаад, «минутын амгалан байхые хүсэжэ, е үе наhанай зоболондо гэhэн шэнгеэр Хитадай лдэгшэд хэлэнэ.

КНР-эй правительствын зохёогшодой «амгалан рдэрынь дайн сэрэггүй бай- гэhэн удхатай hаань, би-лэхеөрөөшье тиимэ амгалан түлөө ходо тэмсэдэгшье и, тэмсэнэбди, тэмсэхэшьеб-и манда хэрэггүй. Мүн тэ- бүхы социалис оронуудта, адуудта дайн хэрэггүй. Зү- найрамдалай хэрэг сааша-эсэстэнь хүрэтэр хамгаалха, рисаата социалис оронуудай байдал хамгаалха гэhэн э Союзай эрид шиидэбэриие хүтэлбэрилэгшэдэй буруу-гаар харуулха гэжэ хүсөө гээшэ hаань,— харин бүхы юумэнhээ нэрлэгдэhэн мэдүүлгэ зохёогшодой хүсэл тиимэ хэбэртэй—тэрээнhээнь юуншье бүтэхэгүй.

Дэлхэйе дайнай аюулда эзэрхэг түримхэйшүүлэй хүргөөд байхадань, тон хэсүү шахардуу байдалай тохёолдоод байхада манhаа холошье, мүн дүтэшье байhан багашье, ехэшье орон тээшэ эзэрхэг түримхэйшүүлэй далайhан гарые зогсоохын тулада Советскэ Союзай өөрынгөө улаcхоорондын бүхы нэрэ хүндые, өөрынгөө сэрэгэй хүсэ шадалые сэхэ табидаг байhыень арадууд мартахагүй. Суэцкэ кризисэй үедэ, мүн 1958 ондо Сири болон Ирак оронуудай оршондо болоhон түгшүүрилтэ байдалай үедэ тиигэжэ табигдаа hэн. Тайван проливай шадар түгшүүрилэй шангадамсаар — Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй, хитад арадай мартаха аргань үгы — тиигэжэ табигдаа hэн. Карибска далай шадарай районд кризисэй болоод байхада Советскэ Союз өөрынгөө ракетно-ядерна хүсөөрөө революционно Кубые аршалан хамгаалхадаа, мүн лэ тиигэжэ хүсэеэ табяа бэлэй. Магад Хитадай хүтэлбэрилэгшэд эдэ бүгэдые «амгалан байдалай» минутанууд гэжэ тоолоно гү? Зүгөөр тэдэнhээ ондоо нэгэшье хүн иимэ hанамжые зүбшөөхэгүй гээд зоримгойгоор хэлэжэ болоно. Советскэ правительствын эдэ ябуулганууд дотор үнэн бодото пролетарска интернационализм гээшэ бэелүүлэгдэhэн байна. Харин пролетарска интернационализм тухай Пекиндэ шашалдаха дуратай юм. Зүгөөр хоохон шашаг гоё уялганууд саарhан дээрэ абтаhан шиидхэбэринүүдhээ ондоо юуншье саада тээнь байдаггүй.

Үшөө нэгэ ушар байдалые алгасан гаража болохогүй юм: хани барисаата өөрынгөө уялгые hэнгэргүйгөөр эбдээд, социалис оронуудай хоорондо тогтоhон бэе бэедээ найдалсадаг харилсаае хорото сэдьхэлээр ашаглажа, КНР-эй правительство хани барисаата социалис оронуудай бэеэ хамгаалха хэрэгтэ хабаатай нюуса документнүүдые болон мэдээнүүдые элирхээ болгоо. Тиихэ зуураа тиимэ баримтануудые зорюута буруу болгон харуулна. Социалис оронуудай сэрэгэй нюусануудые элишэлхэ хүрэтэр тиимэ тон өөдэгүй байдалда оротороо Советскэ правительствын унахагүй байhаниинь дамжаггүй. КНР-эй правительствын иимэ ябуулгануудые хээд байхадань, тэрэнэй мэдүүлгэнүүдэй үнэн байhанда хэншье этигэхэгүй, бэеэ хамгаалха удха шанартай мэдээнүүдые тэдээндэ саашадаа найдамаар бэшэ болоо гэжэ Советскэ правительствын өөртөө согсолол хэхэ байhанда hэжэг түрэхэгүй юм.

Бүхы дэлхэйн арадуудай үмэнэhөө, тэрэ тоодо совет арадай үмэнэhөө, бусад социалис арадуудай үмэнэhөө, мүн тэрэшэлэн Азиин, Африкын, Латиин Америкын залуу национальна гүрэнүүдэй үмэнэhөө хэлэхэ заншал Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй мэдүүлгэнүүд соо улам олон болоно. Манда юун таатайб, манай аша туhада юун тааранагүйб гэhэн асуудалые, манай Советскэ правительствын түлөө, манай Коммунис партиин түлөө тодорхойлхо эрхэ Хитадай хүтэлбэрилэгшэдтэ хэн олгоо юм гэжэ совет хүнүүд дураа гутангяар асууна. Бидэнэр тиимэ эрхэ танда үгөөгүйбди, үгэхэ гэhэн хүсэлэншьегүйбди.

Бусад социалис оронуудай арадуудай нэрэhээ хэлэхэ эрхэ КНР-эй хүтэлбэрилгшэдтэ хэн олгооб? Ядерна зэбсэгүүдэй туршалгые хорихо тухай тэдэнэр полягуудай, немецүүдэй, чехословагуудай, румынүүдэй, болгарнуудай, венгернүүдэй, югославуудай, монголнуудай hанамжануудые тэдэнэр магад hураhан байгаалам? Үгы, эдэ оронуудай арадуудай hанамжа тэдэнэр асуугаагүй. Толгойдоо ороhон бүхы юумэн тухай шашажа болохо юм гээд тэдэнэр тоолоно. Пекинhээ хэлэгдэhэн үгые Варшавын, Берлинэй, Улаан-Баатарай гү, али бусад социалис оронуудай ниислэл хотын үгэ болгон хэлэжэ болохо юм гээд тэдэнэр тоолоно.

КНР-эй хүтэлбэрилэгшэдэй бусад социалис оронуудай бодото аша туhада ямараар хандадаг байhаниинь туршалгануудые хорихо тухай договорто гар табиха үедэ Германиин Демократическа Республикын улаcхоорондын байдал «хохидолдо ороо» гэhэн баталамжада харагдана. Анха түрүүн договорто хабаадагшадай гар табиhанай hүүлээр, тэрэ дары ГДР түрүүшүүлэй зэргэдэ тус договорто өөрынгөө гар табиhыень КНР-эй хүтэлбэрилэгшэд али мэдээгүй байгаа юм гү? ГДР-тэ, Германиин Демократическа Республикын правительствада орходоо үлүү hайнаар Германиин хэрэгүүд тухай Хитад мэдэдэг гэжэ өөрынгөө хэмжүүрээр КНР-эй хүтэлбэрилэгшэд бүхы юумэ хэмжээд, ядерна туршалгануудые хорихо тухай договорто ГДР-эй хабаадалсаhан ябадалые мүн лэ өөрынхеэрээ сэгнээ гээшэ ха.

Ядерна зэбсэгые агаарта, замбуулинай дайдада, уhан доро туршалгые болюулха бэшэ, харин үргэлжэлүүлхэ гээшэ арадуудай аша туhада, эб найрамдалай аша туhада тааралдана гэhэн бодол КНР-эй хүтэлбэрилэгшэдэй энээн тушаа сэхэ хэлээшьегүй hаань, иимэ тобшолол ядерна зэбсэгэй туршалгануудые хорихо договор тухай КНР-эй правительствын хоёр мэдүүлгын бүхы удхаhаа гарана. Радиоактивна агаараар амилхаар, радиацяар хорлуулhан продуктнуудые эдихээр бэлэн байнабди гэжэ ямар арад хэзээ, хаана мэдүүлhэн юм гэжэ hуралтай болоно? Бидэнэр тиимэ мэдүүлгэнүүдые мэдэнэлгүйбди. Ядерна зэбсэгүүд саашадаашье туршагдажа байг лэ, хамаагүй, радиактивна бодосууд манай шуhа хорложо, яhан соомнай шэнгэжэ байг лэ, тиигээд манда, манай үхи хүбүүдтэ, саашадаа уг залгамжалха аша гушанартамнай аргалагдашагүй үбшэнүүдые асаржа байг лэ, бидэнэр зүбшөөнэбди гэжэ хитад арадай хэлэhэниинь мэдэгдэнэгүй. Имэрхүү юумые хитад арад хэлээ гэжэ бидэнэр дуулаагүйбди.

Хэрбээ хүн түрэлтэнэй бүри хахадайншье үхөө hаа, хэрбээ гурбан зуун миллион хитадуудайшье үхөө hаа, хамаагүй, юундэб гэхэдэ дэлхэйн нюруунhаа империализм хаман хаягдаха, тэрэнэй hандархай бутархай дээрэ үлдэhэн хүн зон ехэ түргэнөөр мүнөөнэйхиhөө мянга дахин үлүү үндэр болбосоролтой байдал тогтооха гэhэн термоядерна дайн тухай үгэнүүдые коммунист-ленинец бүхэн үнэн зүрхэнhөө зэбүүрхэн соносоно. Термоядерна дайнда эгээл иигэжэ хандадаг ябадал дээдын тушаалта хитад хүтэлбэрилэгшэдэй хэлэhэн үгэнүүд соо оло дахин дабтагдаhан байдаг. Имагтал арадуудай аша туhа сахидаг хэбэртэйгээр Хитадай правительство атомна зэбсэг хорихо, тэрэниие үгы хэхэ ехэ хүсэлэнтэй гэжэ КНР-эй правительство хоёр дахин бэшэ, харин зуун хоёр дахиншье мэдүүлжэ байг, хамаагүй, хэдэн зуун миллион хүнүүдые, тэрэ тоодо хитадуудые термоядерна дайнда хосороон hалгааха гэhэн хүсэлтэй байhан муу муухай ябадалаа юугээршье сэбэрлэжэ тэдэнэр шадахагүй. Хитадай правительство өөрынгөө гадаадын политическэ хэрэгүүдээ ябуулхадаа марксизмда, ленинизмдэ харша, хүн изагууртанда харша энэ бодолдоо үндэhэлөөд, ядерна зэбсэгүүдые хорихо договорто эсэргүү тэмсэжэ байhанаа hүүлшынгээ мэдүүлгээр дахин батална.

Ракетно-ядерна дайнай гал дүлэндэ дайрагдажа үхэхые зүбшөөнэ гүт гэжэ хосорон hалахаар урид тодологдоhон хитадуудhаа хэн асуугааб. Үхэбэ гэhэн гэршэлгэ эртээнhээ бэшэхыень КНР-эй хүтэлбэрилэгшэдые тэдэнэр түлөөлөө гү?

Мүн ондоошье асуудал гарана. Хэрбээ Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй тоолоhон ёhоор, хэрбээ Хитад мэтэ иимэ ехэ ороной хахад зониинь термоядерна дайнда үхэхэ байбал, харин хэдэн зуугаад миллионоор бэшэ, харин арбаад гү, али миллион зонтой оронуудта хэды хүн үхэхэ болоно гээшэб? Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй зуража хаяхаар бэлэн байhан хүн түрэлтэнэй тэрэ хахад соонь олон оронууд болон арадууд бүхэлеэрээ оршохо болоно гээшэ. Эдэ арадуудай хуби заяа өөhэдөө мэдээд захирха, тэдэнэй нэрэhээ хэлэхэ эрхэ Хитадай хүтэлбэрилэгшэдтэ хэн олгоо юм?

Капиталые ажалай илаха зам дэлхэйн термоядерна дайгаар нээгдэнэ, тиигэхын тулада бүмбэрсэг дэлхэйн хүн зоной хахадые хосороожо болохо, олон сая зоной хүүр болон hандарал дээрэ бүри болбосоронги общество байгуулжа болохо гэжэ улаcхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй аласай зорилгые — капиталые ажалай илан мандаха зорилгые бузарлаха эрхэ Хитадай хүтэлбэрилэгшэдтэ хэн олгоо юм. Энэ баталамжа дотор марксистско-ленинскэ hургаалда дүтэрхышье юумэ үгы. Энэ арьяатанай баталамжые бидэнэр буруушаанабди. Марксизм-ленинизмын үзэл сурталай илан мандахын тулада, арадуудые алибаа мүлжэлтэ болон дарлатаhаа сүлөөлхын тулада, ажалай капиталые илахын тулада социализм болон коммунизмын hайн hайхан агуухэ хүсэл бодолдо таарадаг тиимэ аргануудые хэрэглэн бидэнэр тэмсэдэг байгаабди, эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэхэшьебди.

Хэрбээ Пекинэй зарим нэгэшүүлэй өөрынгөө ороной хүн зоной хахадые, бүхы хүн түрэлтэнэй хахадай ами наhые алдахаар бэлэн байгаа hаа, харин Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедтэ, Советскэ правительствада Советскэ Союзай хүн зоной хахадай ами наhанhаа байтагай, совет хүн бүхэнэй ами наhан хайратай. Мүн тэрэшэлэн дэлхэйн бусад арадуудай хуби заяанда хайхарамжагүйгөөр хандадаггүйбди. Манай орон дотор коммунис общество үргэн далайсатайгаар байгуулха маша ехэ түсэб бэелүүлхын тулада бата бэхи эб найрамдал хангаха гээшэ манай совет арадай үмэнэ дүүргэхэ уялга мүн гэжэ манай партиин ленинскэ ЦК, Советскэ правительство тооло-но. Дэлхэйн термоядерна дай үүдхэхэ арга империалистнуудта олгохогүй гэhэн зорилго бэелүүлгэдэ Советскэ Союзай улаcхоорондын оршондо хэдэг бүхы ажал ябуулга зорюулагдана. Бүхы дэлхэйн ажалшадай үмэнэ бэелүүлхэ интернациональна уялгаяа бидэнэр энээндэ харанабди.

Манай арад бусадhаа эрэлхэг зориг эрихэгүй. Үнэн зүб хэрэгээ хамгаалхаар шухала болоходонь, эсэгэ оронойнгоо эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалые хамгаалха. Октябриин агуухэ түйлалтануудые хамгаалха хэрэгтэй болоходонь совет арад буу зэбсэгээ гартаа абаад, үхэлэй шанга тэмсэл соогуур эзэрхэг түримхэйшүүлые бута сохёо бэлэй. Өөрынгөө Эхэ ороннийе хамгаалха зуураа, эзэрхэг түримхэйшүүлые нэгэтэ бэшэ үбдэг дээрэнь hугадүүлhэн манай арадай агуухэ баатаршалгануудые хэншье бага болгожо шадахагүй, дэлхэйн хоёрдохи дайнай жэлнүүдтэ совет сэрэгшэдэй Европын түбhөө Номгон океанай эрьенүүд хүрэтэр налбуулан ябаhан арад зониие сүлөөлэгшэ Совет Армиин эгүүридэ мартагдашагүй алдар солоор толорhон тугые хэншье бузарлажа шадахагүй. Совет арад юунэhээшье айнагүй. Ерээдүй сагта ямаршье хэсүү туршалгануудай болоошье hаань, Советскэ Союзай гү, тэрэнэй нүхэдэй болон союзнигуудай аюулгүй байдалые эбдэгшэ бүхэндэ хатуу шанга сохилто үгэхэ хамаг бүхы юумэн бии. Зүгөөр Пекинhээ тарадаг хараал шэрээл Советскэ Союзые ухаан бодолгүй, хэдэн зуу миллион хүнүүдэй ами наhаар харюусалгагүйгөөр наадаха тиимэ замда оруулжа шадахагүй.

Бусад социалис оронуудай, тусгаарлабал Советскэ Союзай дотоодын хэрэгүүдтэ сэхэ хабаадалсаха гэhэн зорилготой ябуулгаяа «пролетарска интернациональна уялгаhаа» уламжалан гараhан хэбэртэйгээр ойлгуулхые КНР-эй хүтэлбэрилэгшэд хэhэн мэдүүлгэ соогоо ойлгуулха гэжэ оролдоно. Тэдэнэйхеэр болоходоо Советскэ Союзые, тэрэнэй эб найрамдалда дуратай гадаадын политикые бузарлаха гээшэ, бусад социалис оронуудай арадуудай үмэнэhөө хэлэхэ эрхэ өөрөө өөртөө олгохо гээшэ хани гүрэнэй «интернациональна уялга» болоhон янзатай.

Улаcхоорондын хэрэгүүдтэ совет арадай үмэнэhөө Советскэ Союзые түлөөлхэ, Советскэ правительствын орондо үгэ хэлэхэ тиимэ зоригтой алхам нэгэшье империалис правительство мүнөө хүрэтэр хээгүй байна гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ КНР-эй правительствын августын 15-гаа мэдүүлгэдээ хэлэhэн жэшээгээр, бусад гүрэнүүдэй, илангаяа томо гүрэнүүдэй КНР-эй правительствынhаа жэшээ абаад, аашалха болоо гээшэ hаань, дэлхэй дээрэ ямар оршон байдалай тогтохо байhаниие ойлгохонь тон бэлэн. Хэрбээ оронойнгоо арадай хүсэл зориг бэелүүлжэ байдаг али нэгэн ороной правительство бэшэ, харин тушаан болоhон правительство өөрынгөө дура зоргоор бидэ тэрэнэй түлөө шиидхэхэбди гээд тооложо эхилээ хадань, улаcхоорондын харилсаануудта худхаа хуймаан, тонуул дээрмэ тогтохо бэлэй. Хэрбээ улаcхоорондын харилсаануудта «интернациональна уялга» гэдэгые иигэжэ хазагайруулан тайлбарилха болоо гээшэ hаань, буржуазна гүрэнүүдшье мүн лэ энэ ойлгомжые өөртөө туhатайгаар хэрэглэжэ болохо бшуу. Тиигэбэл улаcхоорондын договорнуудhаа, гүрэнүүдэй бэеэ дааhан байдал хүндэлдэг ябадалhаа, тэдэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсадаггүй ябадалhаа юуншье үлэхэгүй.

Совет арадай аша туhада юун тааранаб, тааранагүйб, Советскэ Союзай аюулгүй, байдалые юун ханганаб, юун ханганагүйб гэхэhээ эхилээд совет арадай түлөө шиидхэн тодорхойлхо гэhэн. hэдэлгэнүүдынь, сэхынь хэлэхэдэ, hанаанда багтахаар бэшэ ехэ болошоно гэжэ КНР-эй правительствын түлөөлэгшын хэhэн мэдүүлгэ соohoo харагдана. КНР-эй правительствын мэдүүлгэ соо хэлэгдэhэн нэгэ иимэ жэшээ харуулаа. Агаарта, замбуулинай дайдада, уhан доро туршалгануудые болюулха договор соо баталагдаашадал адли тиимэ хараа шугамаа баримталбал, тодорхойлон хэлэбэл, Советскэ Союз хэрбээ саашадаашье өөрынгөө эб найрамдалда дуратай гадаадын политикые үргэлжэлүүлхэ болоо hаа, «hүүлэй hүүлдэ Советскэ Союз тэсэхэгүй» гэжэ баталаатай. США-гай правительствада хандажа КНР-эй правительствын хэдэг «hануулганууд» бидэндэ мэдээжэ, КНР-эй правительствын өөрынгөө «hануулгануудые» үндэрөөр сэгнэдэгынь мэдээжэ. Мүнөө болотор тиимэ «hануулганууд» үсөөн бэшэ хэгдэнхэй. «Эсэсэй эсэстэ Советскэ Союз байжа шадахагүй» гэhэн үгэнүүдынь шэнэ адресаар КНР-эй хэhэн тиимэ hануулгань байжа болоо гү?

Ази, Африкын, Латиин Америкын дарлагдаhан арадуудай түлөө хэлэхэ, тэдэнэй үмэнэhөө хэлэжэ байhан янза гаргаха гэжэ Хитадай хүтэлбэрилэгшэд оролдоно. Теэд тиихэдэнь ямар уряалнууд гаранаб, хитадай хүтэлбэрилэгшэд арадуудай национальна сүлөөрэлгын хүдэлөөе ямар түг доро ябуулхаяа хүсэнэб?

КНР-эй хүтэлбэрилэгшэдэй уряалнууд соо хоохон шашаг үгэ авантюризм хоёр модо газарта харагдана. Ядерна туршалгануудые хорихо тухай договор, мүн улаcхоорондын түгшүүрилые hуларуулха тушаа абтаhан бусад хэмжээнүүд национальна сүлөөрэлгын тэмсэлэй дэлгэрхэдэ hаад хэhэн хэбэртэйгээр Ази, Африка, Латиин Америкын оронуудай арадуудта ойлгуулха гэжэ тэдэнэр отог оргой болоно. Имэрхүү hанамжанууд худал үгэнүүд болоно. КНР-эй хүтэлбэрилэгшэдэй хэжэ байдагтал адляар национальна сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй хуби заяае улаcхоорондын түгшүүрил хурсадхалгатай холбохо, хүн түрэлтэниие дэлхэйн термоядерна дайнда түлхижэ оруулхатай холбохо гээшэ үхэhэн хойноо эрхэ сүлөөтэй болохош гэжэ арадуудта найдуулhантай адли болоно бшуу.

Эсэсэй эсэстэ оёоргүй нүхэ руу оруулха зам заажа байhан Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй харгы хэниие-шье татахагүй. Дайлажа абаhан хамаг бүхы юумэеэ үй бута сохюулха аюулда хүргэхэ гэжэ Ази, Африка, Латиин Америкын арадууд бэеэ даанхай байдал олоо бэшэ юм. Тэдэнэр ажаhууха, өөрынгөө гүрэнүүдые бэхижүүлхэ, экономикоёо хүгжөөхэ, бэеэ даанхай байдалаа бодто дээрэнь бэелүүлхын тулада материальна үндэhэ hуури байгуулха хүсэлтэй юм.

Ази, Африка, Латиин Америкын арадуудай мэдэрэл болон эрмэлзэлгые тайлбарилха эрхэтэй хэбэртэйгээр Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй хэлэдэг үгэнүүд, хэдэг оролдолгонууд үрэ дүн үгэнэгүй. Ядерна туршалгануудые болюулха тухай договорто эсэргүүсэн Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй хэды ехэ добтолго хэжэшье байбашье hаань, Ази, Африка болон Латиин Америкын гүрэнүүдэй хойно хойноhоо энэ договорто нэгэдэжэ байhан ушарынь КНР-эй хүтэлбэрилэгшэдэй баталамжын эдэ оронуудай арадуудай аша туhатай огто таарахагүй байhыень юунhээшье үлүүгээр гэршэлэн харуулна. Тиихэтэй нэгэн хамта КНР-эй правительствын хараа шугамые hайшааhан тэмдэг эдэ гүрэнүүдэй талаhаа юундэшьеб даа дуулданагүй. Магад почто муугаар хүдэлнэ гү, али телеграф таhалдана гү? Тэрээнhээ боложо ядерна туршалгануудые болюулха асуудалаар али нэгэн гүрэнүүдэй КНР-эй правительстватай нэгэл hаналтай байhан тухай мэдээсэл ороодүй байгаа гээшэ гү? Тиимэ юумэ үгы янзатай.

Эдэ оронуудhаа үни тонилжо гараhан, өөhэдынгөө партинуудhаа намнуулhан, тиигээд Пекиндэ бөөмэйлүүлжэ байhан хэдэн хаядаhануудай абяанhаа ондоо бэшэ юумэ КНР-эй правительствын мэдүүлгэ зохёогшод олоногүй. Троцкис бүлэгхэнүүдые нэгэдүүлдэг «IV интернационал» гэдэгэй шиидхэбэреэр КНР-эй правительство үшөө hайрхажа болохо. Юу хэлэхэбши даа— «пролетарска интернационализмын» талаар «ёhотойл» ханинар ха юм.

Ази, Африка, Латиин Америкын арадуудай тусгаар «онсо» ниитэ интересүүдтэй байhан тухай Пекиндэхи номнолшод баталамжа зохёогоод, ядерна туршалга болюулха тухай договорто эсэргүү ябуулhан шууяандаа үргэнөөр хэрэглэнэ. Ази, Африка, Латиин Америкын зарим оронуудай хэдэн ажал ябуулагшадай үндэhэ яhанай илгаа баримталдаг байhаниие хэрэглэжэ. Хитадай хүтэлбэрилэгшэд имагтал энэ гурбан түбиин аша туhань адли юм гэhэн баталамжа зорюутаар хөөргэн шууяа татана. Тиихэ зуураа тэдэ түбинүүдэй арадуудай социалис оронуудай арадуудтай, дэлхэйн революционно хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнтэй hаналаа нэгэдэлгыень бэхижүүлхэ тухай юушье хэлэнэгүй. Афроазиатска hаналаа нэгэдэлгэ гээшые иимэрхүүгээр тайлбарилхада тэрэ болбол империализмда эсэргүү тэмсэлэй зэбсэг боложо үгэхэгүй, харин эдэ түбинүүдэй арадуудые социалис гүрэнүүдhээ, мүн тэрэшэлэн эб найрамдалда дуратай бусад олон гүрэнүүдhээ амяарлаха хэрэгтэ туhална. Иимэ шэглэл империалистнуудhаа бэшэ ондоо хэндэ туhатай юм?

Улаcхоорондын коммунис болон национальна сүлөөрэлгын хүдэлөөн дотор хубаарилга бии болгожо, тэдэниие арhа яhанай үнгөөр хубаагаад, арадуудай сүлөөрэлгын тэмсэлые улаcхоорондын революционно хүдэлөөнhөө таhалан холодуулха гэhэн Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй мүнөө үедэ хэжэ байгаа hэдэлгые уридшалан хараhан мэтээр, В. И. Ленин бэшээ бэлэй: «А гэжэ хэлэhэн хүн Б гэхэ ёhотой—Национализмын хараа бодол баримталдаг хүн өөрынгөө үндэhэ яhатаниие, өөрынгөө хүдэлмэришэдэй национальна хүдэлөөе хитад ханаар хүреэлхэ хүсэл түрэдэг, тиигээд тиимэ ханануудые город бүхэндэ, газар бүхэндэ, тосхон бүхэндэ бии болгохо хэрэгтэй болодог ушар тэрэнэй hанаа зобоодоггүй. Тиигэжэ хубаарилха, бутаруулха гэhэн өөрынгөө ябуулгаар бүхы үндэhэ яhатанай, бүхы расануудай, бүхы хэлэнүүдэй пролетаринарые нэгэдүүлэн ниилүүлхэ агуухэ захяае юуншье бэшэ болгожо байhан ушар тэрэниие гайхуулдаггүй». (Зохёол, том 6, хэблэл 4, нюур 474—475).

Советскэ Союз тушаа, тэрэнэй эб найрамдалда дуратай политика тушаа, арадуудай эрхэ сүлөөтэйгөөр, бэеэ даанхайгаар хүгжэхэ эрхые хамгаалдаг политика тушаа КНР-эй хүтэлбэрилэгшэдэй хэдэн мэдүүлгэ бүхэндэ Советскэ правительство өөрынгөө талаhаа харюу үгэжэл баймаар гэжэ тоолоногүй. Тиибэшье hаа, Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй үшөө нэгэ баталамжада тогтожо хэлэмээр байна. Ядерна зэбсэг хүсэдөөр хорихо гэhэн тэмсэл Советскэ Союз «орхёо» гэhэн хэбэртэйгээр тэдэнэр мэдүүлнэ. Ядерна зэбсэгүүдые хүсэдөөр хорихо тэмсэлэй тугые бүри дээшэнь үргэхэ зорилго тэдэнэй хубида тудаа гэжэ Хитадай хүтэлбэрилэгшэд мэдүүлнэ. Ядерна зэбсэгүүдые хүсэдөөр хорихо тушаа түрүүшын алхамай хэгдэжэ байхада тэрээндэ эсэргүү ябуулга хэжэ байдаг зонууд hүрхэйл туг бариашад болонол даа.

Буу зэбсэг хуряахын түлөө хэгдэжэ байгаа агуухэ тэмсэлдэ Арадай Хитадай правительствын Советскэ Союзтай, бүхы социалис оронуудтай нэгэ жагсаалда алхалан ябаа hаань, бидэнэр имагтал баярлаха бэлэйбди. Мүнөө дээрээ тиимэ бэшэл байhыень шаналмаар. Улаcхоорондын түгшүүрилые зөөлэрүүлхэ, элдэб социальна системэтэй гүрэнүүдэй амгаланаар зэргэ оршон байха ябадалые хангаха, термоядерна дайнай аюулые усадхаха тодорхой программатай хүнүүд лэ бүгэдэ ниитын буу зэбсэг хуряалгые ниитэ дээрэ хүсэдөөр бэелүүлхын, ядерна зэбсэгые усадхахын түлөө тэмсэлэй тугые үндэр дээрэ үргэжэ ябана гээшэ. Зүгөөр тэдэнэй дунда мүнөөдэр Хитадай Арадай Республикын үгы байhандань гэмшэмээр.

Дэлхэйн термоядерна дайнай аюул hүжэрөөдэг эзэрхэг түримхэй империалис хүсэнүүд мүнөө үедэ бии байнаар. Зүгөөр дай саража шадаха, эзэрхэг түримхэйшүүлэй хараа бодолые буруутуулжа шадаха тиимэ маша ехэ хүсэнүүдэй дэлхэй дээрэ бии болоод байхада, эб найрамдалай түлөө саашадаа тэмсэхэ зүб онол хараа арадуудта илангаяа хэрэгтэй. Түйлаhан амжалтануудаа бэхижүүлхын тулада ямар газар абтаа гээшэб, дахяад гүйжэ болоходоо ямар шэнэ газар эзэлхэб гэжэ дайнда ябаhан солдадуудай бодожо үзэдэгтэл адляар, термоядерна дай болгуулхагүйн түлөө дэлгэржэ байгаа мүнөө үеын бүхэдэлхэйн тэмсэлдэ хабаадажа байhан хүнүүд ямар амжалтанууд бодото дээрэ түйлагдаад байнаб, хүсэеэ ниилүүлээд саашадаа тэмсэхын тулада юу хэхэ байhанаа хүсэд hайнаар ойлгохо ёhотой. Энэ талаар КНР-эй правительство социалис оронуудай правительстванuудта табигдадаг эрилтэнүүдтэ харюусадаггүй, тад ондоо юумэ хэнэ. Тэдэнэр арадуудые, эб найрамдалай түлөө тэмсэжэ байгаа зүб хараа шугамhаань халяаха, зүб замhаань хадуурлуулха гэжэ оролдоно. Тиигэжэ арадуудай энэ тэмсэлдээ хэжэ байгаа добтолгыень hуларуулха гэжэ оролдоно.

Дэлхэйн социалис системын нэгэдэлые улам бэхижүүлхын түлөө, социалис гүрэнүүдэй бата нэгэдэл дээрэ үндэhэлэн, дэлхэйн термоядерна дайнай аюул уридшалан болюулхын түлөө хэгдэжэ байгаа ниитэ тэмсэлэй үндэhэ hуури дээрэ амгаланаар зэргэ оршон байхын түлөө, национальна бэеэ даанхай байдалай түлөө, демократи болон социализмын түлөө, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай мандахын түлөө Советскэ правительство хамаг хүсэеэ элсүүлэн саашадаашье тэмсэхэ байха.

Социалис оронуудай нэгэдэлые бэхижүүлхэдэ зүришэдэг, эб найрамдалда зүришэдэг мүнөөнэйнгөө политикын бүхы хойшолонгуудые КНР-эй хүтэлбэрилэгшэд үшөө дахин хаража үзөөд, термоядерна дай hүжэрөөхэгүйн түлөө сусаршагүйгөөр тэмсэдэг, амгаланаар зэргэ оршон байхын түлөө, арадуудай эрхэ сүлөө ба бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэдэг гүрэнүүдэй зэргэдэ Хитадай Арадай Республика дахин өөрынгөө hуури эзэлхэ бэзэ гэжэ Советскэ правительство найдаhаар.

Н. С. ХРУЩЕВ ЮГОСЛАВИИН ХҮДЭЛМЭРИШЭДТЭ АЙЛШАЛБА

БЕЛГРАД, августын 21. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Белградта дүтэхэнэ, Раковице гэдэгтэ оршодог мотоор, трактор бүтээдэг комбинадай хүдэлмэришэдтэ мүнөөдэр айлшалба. Югославиин коммунистнуудай Союзай ЦК-гай секретарь, республикын вице-президент А. Ранкович болон тусхай тушаалтай бусад хүнүүд Н. С. Хрущевые үдэшөө. Совет арадай түлөөлэгшые хүдэлмэришэд баяр баясхалантайгаар угтаhан байна.

Никита Сергеевич хабсаралгын, металл болбосоруулгын цехүүдтэ хүрэжэ, хүдэлмэришэдтэй, комбинадай хүтэлбэрилэгшэдтэй, хүдэлмэришэнэй өөрын захиргаанай түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдөө.

Заводой талмай дээрэ олон мянган хүнэй хабаадалгатай митинг болобо. Комбинадай партийна комитедэй секретарь Мича Печанац Советскэ правительствын толгойлогшые халуунаар амаршалаа. Н. С. Хрущев митингдэ тодо хурса үгэ хэлэбэ. Н. С. Хрущевой үгэ хэлэжэ байхада нэрьемэ альга ташалган, совет-югослав хани барисаанай хүндэлэлдэ hайн hайхан үгэнүүдые хашхаралдаан болобо.

Мотоор, трактор бүтээдэг «Раковице» комбинадай ажалшадые амаршалха зуураа Н. С. Хрущев иигэжэ хэлэбэ:

— hүр жабхаланта хүдэлмэришэн ангиин армиин ехэ түүхэтэ үүргэ тухай нэгэнтэ бэшэ хэлэhэн байнаб. Хүдэлмэришэн анги хадаа обществын эгээ түрүү, эмхидхэлтэй хүсэн болоно. Тиимэhээ капиталис богоолшолгын гэнжые таhалха, тиигээд хүн түрэлтэниие шэнэ байдалда—коммунизмда оруулха зорилго хүдэлмэришэн ангида түүхэ табиhан байна. Имагтал хүдэлмэришэн анги пролетарска интернационализмын эшэ үндэhөөр холбоотой бшуу. Тиигэжэ бүхы ажалшадай хүсэл эрмэлзэлгые тодорхойлон харуулжа, хүдэлмэришэн анги арадуудай сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ эгээ түрүү үзэл бодол, эрхим эмхидхэл, шэн зориг, ямаршье бэрхэшээлые дабажа гараха hанал бодол баримталан ябадаг.

Мүнөөнэй үе сагта улаcхоорондын хүдэлмэришэн анги бүхэдэлхэйн түүхэтэ үүргэеэ бэелүүлжэ дүүргэнхэй, тиимэhээ мүнөөнэй үе сагай гол революционно хүсэниинь хадаа национальна сүлөөрэлгын түлөө тэмсэжэ байhан арадууд болоно гэжэ баталан харуулха hэдэлгэтэй хүнүүд бии байна гээд Н. С. Хрущев үргэлжэлүүлбэ. Энэнь зүб гээшэ гү? Мүнөө үедэ национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн hүртэ ехэ хүсэн болоо гээшэ ааб даа. Хэдэн зуугаад жэлэй туршада империалистнуудай арад зонио зорюулан бэдхооhон колониальна түрмэ манай хараhаар байтар hандаран hалана. Арадуудай империализмда эсэргүү тэмсэлэй дүй дуршал юу харуулнаб? Юун бэ гэхэдэ национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ хүдэлмэришэн ангиин, тэрэнэй түрүү манлай—коммунистнуудай улам ехэ үүргэ дүүргэхэ бүри, энэ тэмсэл улам амжалтатайгаар ябуулагдана гээд тодорхой бшуу.

Советскэ Союзай, Югославиин арадуудые нэгэдүүлдэг хани барисаан эртэ урдын сагhаа үндэhэлэнхэй гээд сугларагшадта хандан Н. С. Хрушев хэлэбэ. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай хатуу шанга үедэ манай оронуудай арадууд илажа гараhан юм. Эгээл энэ үедэ манай хани барисаан хатуужаhан, бэхижэhэн байна бшуу. Дуунhаа үгэнүүдыень хаяжа болохогүй гэлсэдэг. Энээнhээ үдхалан манай арадуудай хани барисаан тухай хэлэхэ зуураа, харилсаануудтамнай муушье ушарнууд тохёолдоhон юм гээд hануулангүй гаража шадахагүй байнаб гэжэ Н. С. Хрущев хэлээ. Советскэ Союзай коммунис парти Сталинда hүгэдэн шүтэлгэдэ, тэрээнэй хорото хойшолонгуудта эсэргүү тэмсэл хэжэ эхилhэн байна. Энэ үедэ Советскэ Союзай Коммунис партиин, Югославиин коммунистнуудай Союзай хоорондохи, совет-югослав харилсаануудые hайжаруулхын түлөө бүхы зохихо хэмжээнүүдые абаха уялгатайбди гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет тоолоо.

Советскэ Союз Югославиин Социалис Федеративна Республика хоёрой хоорондохи харилсаанууд мүнөө үедэ hайнаар хүгжэнэ. саашадаашье эдэ харилсаанууд hайнаар хүгжөөгдэхэ гэжэ хананггяар бидэнэр хэлэхэ аргатайбди. Манай оронуудай арадуудай хани барисаан миил өөhэдынгөө талые хараhан үг зорилготой бэшэ, харин бүхыдөө социализмын, коммунизмын уг зорилготой, империализмда эсэргүү бүхы хүсэнүүдые бэхижүүлхэ уг зорилготой таарал дана гээд бидэнэр этигэнэбди.

Советскэ Союзай, Югославиин правительствануудай баримталдаг хараа шугам улаcхоорондын шухалын шухала олон асуудалнуудаар адли гү, али тон дүтэрхы байна гээд Н. С. Хрушев тэмдэглэбэ. hүүлэй жэлнүүдэй туршада манай оронуудай хоорондо hайн экономическа харилсаа холбоон тогтоогдожо байна. 1955 онойхитой жэшээлбэл, манай оронуудай хоорондохи худалдаа наймаанай хэмжээн, багсаалан хэлэхэдэ, зургаа дахин ехэ болоо. Үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сасуулхада, бэе бэедээ худалдалсадаг эд бараанай хэмжээн 1963 ондо 50 процентээр ехэдхэгдэхэ.

Сугтаа харилсан байлга гансашье экономическа ашаг туhатай бэшэ байна. Мүн харилсан ажаллагын үедэ дүй дуршалаа андалданабди, арадуудай, нэн түрүүндэ Советскэ Союзай, Югославиин бүхы хүдэлмэришэн ангиин хоорондо ажал хэрэгэй талаар хани барисаан бэхижэнэ бшуу.

Хоёр оронуудай хоорондохи харилсаанууд, бүхы талын харилсан ажаллага саашадаашье улам амжалтатайгаар хүгжөөгдэхэ байха гээд найдаhанаа Н. С. Хрущев мэдүүлбэ. Эб найрамдал, арадуудай хоорондохи хани барисаа бэхижүүлхэ зорилготой Югославиин арадуудай оролдолгые совет хүнүүд эрхимээр сэгнэнэ гэжэ түгэсхэлдөө нүхэр Н. С. Хрущев тэмдэглэбэ. Эб найрамдалые, социализмые бэхижүүлхэ тэмсэлдэ Советскэ Союзай арадууд Югославиин арадуудай найдамтай, үнэн сэхэ союзнигынь мүн. Хүндэтэ нүхэд, энээндэ этигэжэ ябахадатнай болохо гэжэ Н. С. Хрущев хэлэбэ.

***

Хүдэлмэришэд Н. С. Хрушевто комбинадта бүтээгдэдэг детальнуудые, комбинадые буулгаhан, мүн Н. С. Хрушевой заводто ерэhэн тухай фото-зурагуудай дурасхаалта альбом бэлэглэбэ.

Н. С. Хрушев бэлэг үгэhэнэйнь түлөө баяр хүргөөд, Ленинэй бюст, радиоло, «Манай Эхэ орон» гэhэн альбом хүдэлмэришэдтэ бэлэглээ.

ФРГ-гэй правительствын үндэhэ баримтагүй мэдүүлгэ

ФРГ-тэй хэрэгүүдээр саг зуурын этигэмжэтэ Г. Шодль гэдэгэй гуйлтаар гадаадын хэрэгүүдэй министрэй нэгэдэхи орлогшо В. В. Кузнецов августын 21-дэ тэрээнтэй уулзаба. Агаарта, замбуулин дайдада, уhан доро ядерна зэбсэг туршалгые хорихо хэлсээ баталhантай дашарамдуулан ФРГ-гэй правительствын гаргаhан мэдүүлгые дамжуулха даабаритайб гэжэ ФРГ-гэй посольствын түлөөлэгшэ мэдүүлээ.

«Бүхы Германиин нэрэhээ» хэлэхэ хуули буса ааша ФРГ-гэй правительство энэ бэшэг соогоо гаргаhан байна. Тиимэhээ энэ мэдүүлгыень абаагүй. Бүхы Германиин нэрэhээ хэлэхэ ФРГ-гэй правительствын эрхые Советскэ правительство нэгэнтэ бэшэ буруушааhан юм. Энэнь ямаршье юридическэ, политическэ үндэhэ баримтагүй. Тиимэhээ урдань байhан Германиин газар дээрэ бэеэ даанhан хоёр гүрэн—ГДР, ФРГ оршожо байна гэhэн баримтые ФРГ-гэй правительствын ямаршье мэдүүлгэ буруутуулжа шадахагүй. Мүн Баруун Берлин хадаа политическэ талаараа амяараа хуби болоно гэжэ В. В. Кузнецов үргэлжэлүүлбэ. Бүхы Германиин нэрэhээ хэлэхэ ябадал Федеративна Республикын тусхай бүлэглэлнүүдэй үhөө мэдэгээ абаха hэдэлгые тодорхойлно. Эб найрамдал бэхижүүлхэ, улаcхоорондын шахардуу байдал hуларуулха зорилгые Москвагай хэлсээн табина. Харин ФРГ-гэй правительствын баримталдаг хараа шугам энээнтэйнь тааралданагүй гээд заагдаба.

(ТАСС).

БУРЯАД ҮНЭН

3-дахи нюур

1963 оной августын 23.

КОМБАЙН, ЖАТКАНУУДЫЕ ХОЁР ХАЛААНДА ХҮДЭЛГЭЭ

Зэдын үйлэдбэриин управлениин XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой механизатор Леонтий Вершинин 10 үдэртэ 400 га таряа сабшаба. Энээнһээ жэшээ абагты!

Комбайнернуудай үүргэ ехэ

(Бэшүүрэй совхозой комбайнер Э. Б. Санжицыреновэй хөөрөөнһөө)

Жэл бүри талынгаа «корабляар» тарян далайда тамаруулжа, хуряалгын түрүүшын мүр гаргаха үедөө сэдьхэлээ хүдэлгэн аяар холын гушаад онуудые эзэлүүдгүй һанадагбди. Тэрэ үедэ 20 наһатай комсомолец ябахадам, намда түрүүшын трактор нютагтаа жолоодон асарха хуби заяан дайралдаа бэлэй. Шадалгүйхэн «Путиловец» трактор хэсэ, хэнгэрэгэй зэдэлжэ байһан зэрлиг талада шэнэ байдал, баяр жаргал асараа һэн. Тэрэ сагһаа хойшо минии бүхы ажабайдал, хүдэлмэри трактор, комбайнтай таһалдашагүй холбоотой байһаар.

Мүнөө промышленностимнай хүдөө ажахые ямар ехэ хүсэтэй орёо машинануудаар, оньһото түхеэрэлгээр хангана гээшэб. Энээниинь эрдэм бэлигээр түгэлдэр мүнөө үеын залуу наһатан эдэлнэ, жолоодоно гээшэ. Тиимэһээ эдэнэртэ һайн сэдьхэлээрээ атаархахаар даа! Залуушуулда ажал хүдэлмэридэнь амжалта хүсөөд, 30 жэлэй туршада механизатораар ажаллажа ябахадаа һанаа сэдьхэлдэм хадагдаһан нэгэ хэды бодолнуудаараа таряа хуряалгын харюусалгата хүдэлмэридөө орожо байхадаа, бусад механизаторнуудтай хубаалдаха хүсэлэнтэйб.

Би нёдондо «С-6» комбайнаар 300 га таряа хуряаха гэһэн социалис уялга абаа һэм. Тэрэнээ 2 дахин үлүүлэн дүүргэһэн байнаб. Тиихэдэ үшөө 1961 ондо 450 га таряалан хуряагаа бэлэйб.

Мүнөө энэ комбайнаараа капитальна заһабари хэнгүй 5-дахи сезоноо ажаллаха гэжэ байнаб. Таряа хуряалгадаа түгэс бэлэнби.

Эдэ бүгэдые хэлэхэдэ барag лэ юм аабза. Энээниие бүтээхэдэ хэды шэнээн шадал оролдолго гаргаха хэрэгтэй гээшэб. Энээн тухай механизаторнууд һайн лэ мэдэжэ байгаа ёһотой. Таряа хуряалгада техникээ һайнаар бэлдэхэ гээшэ комбайнернуудай гол зорилго болоно. Комбайнаа шадаал һаа үбэлэй үедэ гү, хабарай тарилгын һүүлээр заһабарилхада һайн. Юуб гэхэдэ, эгээл энэ үедэ бараг сүлөөтэйшье байгдаха, запасной частьнуудшье элбэг. Намарай ажал дүүргэмсээрээ комбайнаа заһабарилаа һаа бүришье һайн. Би ходо тэрэ намартаа заһадагби.

Ажал хүдэлмэридөө түрүү онол арга үргэнөөр хэрэглэхэ гээшэ манай шухалын шухала зорилго мүн. Эрдэм техникын иимэ түргөөр хүгжэжэ байха үедэ өөрынгөө мэргэжэлые дээшэлүүлэнгүй ябаха гээшэ даншье таарамжагүй. Тиимэһээ бүхы механизаторнууд эрдэм мэргэжэлээ саашадаа дээшэлүүлхэ гэжэ оролдохо ёһотой. Ажахыдаа дутуу дундануудые элирүүлбэл, тэдэниие дары усадхаха гэжэ оролдохо ёһотойбди. Хэрбээ хүтэлбэрилэгшэдэй хэн нэгэн тон таарамжагүй захиралта үгөө һаань, тэрээн тухайнь сэхэ хэлэхэ шухала.

Жэшээнь, нёдондо нэгэ иимэ ушар тохёолдоһон юм. Бригадымнай эрхилэгшэ набтархан ургасатай таряалангые амяарлан хадахые захирһан байна. Энээниие хэдышье доогуур хадахадамнай, хоолосуудынь таһалагдаад лэ, подборко хэхын аргагүй юумэ болоцобо. Директортэйгээ главна агрономтойгоо энээниие сэхэ хадаха гэжэ арсалдабашье, захадань гаража шадангүй захиралтыень дүүргэхэ баатай болоо һэмди. Тиигэжэ тэрэ участок дээрэ ехэхэн ороoһон гээгдэһэн байгаа.

Мүн газар элдүүрилгын үедэ полинууд дээрэхи шулуу шохой, буртаг үбһые үгы хэхэ, хахалагдаһан газараа жэгдэ болгохо гэхэ мэтэ нимэнүүд бусад ажал хүдэлмэридэ комбайнернууд эгээн түрүүлэн хабаадаха ёһотой.

Темижбекскэ совхозой механизаторнуудай онол аргые таряа хуряалган дээрэ үргэнөөр хэрэглэжэ, энэ жэл би залуу комбайнер Б. Дугаров гэгшэтэй звено болон хүдэлхэеэ байнаб.

Хабарай үедэ сагай уларилай хэды муушье байгаа һаа, совхозоймнай газар дээрэ яһала һайн тарян ургаа. Мүнөө бидэнэр, совхозой хүдэлмэришэд, 40 мянган пүүд ороoһо гүрэндөө тушааха гэлсээбди. Энэ хүндэтэ зорилгоёо нэрэтэй солотойгоор бэелүүлгэдэ та бидэнэрэй, комбайнернуудай, үүргэ тон ехэ.

Д. Тогошиев
бэшэжэ абаба.

25-26 гектар хүрэтэр хадана

Зэдын үйлэдбэриин управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз энэ жэл гүрэндэ 15 мянган центнер ороoһо тушааха гэһэн уялга абаа. Энэ уялгаяа богонихон болзор соо нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын тула эндэхи механизаторнууд таряа хуряалгын эхинһээ хойшо үдэр бүриингөө даабарине үлүүлэн дүүргэнэ.

Илангаяа, колхозой түрүү механизаторнууд Иван Брыков, Дансаран Сахняев гэгшэд лафетнэ жаткаар үдэрэй 16 гектарай орондо 25—26 гектар хүрэтэр хадана.

Д. Цыренжапов.

Тарян эдеэшээ, юугээ хүлеэнэб?

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозуудай ажалшад Эхэ орондоо ороoһо таряа элбэг ехээр тушааха гэһэн Краснодарска хизаарай, мүн манай республикын Мухар-Шэбэрэй таряашадай үүсхэл уряае дэмжэһэн байна. Эдэнэр энэ уряадань харюу болгон, гүрэнэй амбаарта 900 мянга гэхэ гү, али хараалагдаһан түсэбһөө гадуур 400 мянган пүүд таряа тушаахаар шиидэбэ.

Мүнөө энэ управлениин бүхы ажахынуудай механизаторнууд уялгаяа бэелүүлжэ эхилээ. Һаяын үдэрнүүдтэ ажахынууд бүхы техникээ поли дээрэ гаргажа, ороoһо таряагаа амяарлан хадажа оробо. Һүүлэй мэдээгээр эндэ 2 мянгаад гектар шэниисэ, горох, яарса баал болгон унагаагдаа. Зарим ажахынуудта эдэ баалнуудые суглуулан сохижо захалба.

Таряа хуряалгын түрүүшын үдэрһөө олонхи механизаторнууд ороoһо хуряалгаяа һайн шанартайгаар хадаха зуураа, халаанайнгаа даабарине холо үлүүлэн дүүргэнэ. Жэшээнь, Калининай нэрэмжэтэ колхозой лафетнэ жаткын машинист Вениамин Гаськов 18 гектарай орондо үдэр бүри 40 гаран гектар хара таряа хадана. «Гигант» колхозой комбайнер Павел Данилов энээнһээ дутуугүйгөөр ажаллана. «Маяк» колхозой машинист Харитон Фомин таряа хадаха даабаряа холо үлүүлэн дүүргэнэ.

«Гигант», «Маяк» болон XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд таряа хуряалгаар управлениин бусад ажахынуудай дунда түрүүлжэ ябана. Мүн «Улаан-Оронго», «Дружба», Тарбагатайн «Коммунизм», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай механизаторнууд таряа хуряалгаяа үдэрһөө үдэртэ үргэдхэнэ.

Гэбэшье, управлениин зарим ажахынууд таряа хуряалгадаа үшөө жэгдэрэн ороогүй байһаар. Жэшээнь, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз оройдоол 40 гектар таряа хадаад байха юм. Кировэй нэрэмжэтэ колхоз эдэнһээ мүн лэ холо ошоогүй. Эндэ арайхан гэжэ 15 гектар хуряагдаба. «Восход», «8-ое марта» колхозууд таряа хуряалгадаа үни хада орохоор байгаа. Мүнөө управлениин зарим ажахынуудта таряа хуряалгын олохон машинанууд поли дээрэ гаргагдаагүй байһаар. Тиихэдэ шэниисэ болон горох эдеэшэһэн зарим газартаа ороoһоо гоожожошье байха юм.

Мүн эндэ намарай паар хахалагданагүй. «Маяк», «Искра» колхозуудта оройдоо 50—50 гектар намарай паар хахалагдаад байна. Тиихэдэ Онохойн совхоздо минил 20 гектар, Калининай нэрэмжэтэ колхоздо —7 гектар хахалагдаа. Бусад ажахынуудта намарай паар хахалалга үшөө эхилээдүй байһаар.

Улаан-Үдын «Сельхозтехникын» нэгэдэлдэ (түрүүлэгшэнь нүхэр Сумцов) дутуу дунданууд яһала олон. Тус нэгэдэлэй заһабарилгын мастерскойнууд эндэхи колхоз, совхозуудай техникые муугаар заһана. Зарим нэгэн ажахынуудта капитальнаар заһабарилагдаһан тракторнуудай, комбайнуудай шухала хэрэгсэлнүүдынь поли дээрэ гараһаар лэ эбдэршэнэ. Тиимэһээ эдэнэр таряа хуряалгын халуун хаһын үедэ минии байха ушартай болоно. Иимэрхүү ушар һаяхан «Маяк» колхоздо тохёолдоһон. Тус колхозой комбайнай мотор Тарбагатайн РТС-тэ заһабарилагдаһан юм. Энэнь таряалан дээрэ хоёр үдэр ажаллаһан болоод, эбдэршоо. Иимэ хайхарамжагүй баримтанууд управлениин бусадшье ажахынуудта олоор тохёолдоно.

Мүнөө таряа хуряалгын эгээн харюусалгатай саг тулажа ерэбэ гээшэ. Энэ шухала кампаниия богонихон болзор соо, һайн шанартайгаар дүүргэхэ гээшэ ажахы бүхэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй, механизаторнуудай гол зорилго болоно.

Б. Бадмаев.

Национальна хэлэнүүдэй эрдэмтэдэ конференци нээгдэбэ

Үсэгэлдэр ниислэл хото Улаан-Үдэдэ «Коммунизм байгуулха үедэ Сибириин үндэһэ яһатанай хэлэнүүд яажа, ямар шэглэлтэйгээр хүгжэхэ ёһотойб» гэһэн асуудалда зорюулагдаһан научна конференци хүдэлмэреэ эхилбэ. Тус конференцидэ хабаадахаяа национальна хэлэ бэшэгэй эрдэмтэд Москва, Ленинград хотонуудһаа, Хальмаг, Тува, Яхад, Хакас, Алтайһаа айлшад ерэһэн байна.

КПСС-эй Буряадай обкомой, Министрнүүдэй Соведэй зүгһөө тус конференциие партиин обкомой секретарь, философиин эрдэмэй кандидат нүхэр **Д. Д. Лубсанов** нээхэ зуураа, манай ороной олон яһатанай национальна хэлэнүүдые хүгжөөхэ тушаа парти, правительствын ходо доо гаргажа байһан анхарал оролдолго тухай тогтон хэлээд, конференциин хүдэлмэридэ али болохо амжалта хүсөө.

«Сибириин арадуудай хэлэнүүдэй совет үеын хүгжэлтые шэнжэлхэ зорилгонууд» гэһэн асуудалаар филологическа эрдэмэй доктор, профессор нүхэр **Г. Д. Санжеев** түрүүшын элидхэл хэбэ. Нүхэр Санжеевэй элидхэл тушаа «Социалис нацинуудай хүгжэлтэһөө дулдыдана, национальна хэлэнүүдэй хүгжэдэг жама ёһонууд» гэһэн асуудал шэнжэлгые эмхидхэн холбодог манай ороной наукануудай Академиин научна Соведэй түрүүлэгшэ, филологическа эрдэмэй доктор нүхэр **Ю. Д. Дешериев**, наукануудай Академиин хэлэ бэшэгэй ин[…] секторые даагша, филологи[…] дэмэй доктор нүхэр **О. П[…]** мүн тус институдай научн[…] ник, филологическа эрдэм[…] дат нүхэр **А. А. Дарбеева** гэ[…] гэрэнгы үгэнүүдые нэмэлт[…] хэлээ.

Һүүлээрнь «Буряад ли[…] хэлэнэй совет үедэхи хүгж[…] хай», элидхэл БКНИИ-гэй сотрудник, филологическа […] кандидат нүхэр **Л. Ш.** […] хээ.

Мүнөөдэр, үглөөдэр ту[…] ренци хүдэлмэреэ үргэлж[…]

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: научн[…] национно конференцидэ[…] дагшад С. М. Хал[…] (драмтеатр), Д. Ф. Патача[…] касһаа), багша пенсионе[…] Чайванов гэгшэд ко[…] цинин забһарта.

С. БАЛДУЕВАН

Хилын саанаһаа

Президент Джон Кеннеди пресс-конференци хэбэ

ВАШИНГТОН, августын 21. (ТАСС). США-гай президент Дж. Кеннеди үсэгэлдэр эндэ ээлжээтэ пресс-конференци хээ. Агаарта, замбуулинай дайдада, уһан доро ядерна зэбсэг туршалга хорихо тухай договорые гадаадын хэрэгүүдэй талаар сенадай комиссиин зүбшэн хэлсэжэ байһантай дашарамдуулан президентдэ хэдэн асуудал табигдаа. Энэ договор США-гай өөрыгөө хамгаалха шадабарине һулаpуулха гэжэ д-р Теллерэй мэдүүлһэн, тэрэниие эсэслэн баталхаһаа сенадай комиссиин арсаха тухай эрилтэ хэһэн тушаа һанамжаяа хэлэхыень президентые гүйһан байна. Д-р Теллер договорые буруушааһан үгэ үдэр бүхэндэ хэлэдэг, тиигээд саашадааншье договорые буруушаадаг байха хүсэлэнтэй гээд президент заагаа. Договорые сенадай эсэслэн баталалгаһаа туһа болохо гэһэн үнэмшэстэй баримталгануудые бусад эрдэмтэд, Нобелевско шангай лауреадууд, оборонын министр Р. Макнамара болон бусад харюусалгата хүнүүдэй дурдаһанда Кеннеди анхарал хандуулаа.

«Агаарта ямаршье туршалгын хэгдэхэдэ, радиоактивна үнэһэ шандаруу унадаг...» гээд президент онсолон тэмдэглээ. Ядерна туршалгануудһаа уламжалан, агаарай бузарһан тухай мэдээнүүд «ядерна туршалгануудые хорихо тухай договор баталха тон шухала байһые харуулна» гээд тэрэ ажаглалта хээ.

«Бодомжолоод үзэгты. Хэрбээ бидэнэй дахяад туршалга эхилээ һаамнай, Советскэ Союз мүн лэ гэрэниие эхилхэ, бусад гүрэнүүд иимэ туршалгануудые хэжэ орохо. Иимэ ушар бидэндэ аюулгүй байдал хангаха гэшэ аал?» гээд президент үргэлжэлүүлэн хэлээ.

Гэнтэ добтолго хэхэ аюул зайсуулхын тулада саг үргэлжын хиналтын постнуудые байгуулха тухай совет ороной дурадхал тушаа, Советскэ Союзтай саашадаа хэгдэхэ хэлсээн тухай асуудалда харюусахадаа, энэ асуудал НАТО-гой соведтэ мүнөө зүбшэн хэлсэгдэжэ байна гээд Дж. Кеннеди хэлээ. Союзнигуудтаяа зүбшэл хэһэнэйнгээ һүүлээр бидэнэр тобшолол хэжэ шадахабди, тиигээд союзнигуудай хоорондо болон Советскэ Союзтай хэлсээн хэгдэжэ болохо гээд президент мэдүүлээ.

Негрнүүдэй эрхын түлөө тэмсэлшэдэй августын 28-да Вашингтондо аяншалан ерэхэеэ байһанда президент ямараар ханданаб гэжэ корреспондентнүүд һонирхоо.

«Олон түмэн эрхэтэдэй мэдэрэлдэ конгрессэй, бүхы ороной анхарал хандуулхые һэдэхэ зорилгоор энэ аяншалга хэгдэхэнь, гэжэ би һананаб... Энэ хадаа олон эрхэтэдэй ехээр һанаа сэдьхэлээ вобожо байһые харуулха һэдэлгэ болоно» гээд Дж. Кеннеди харюусаа.

Бүхы хүнүүдэй аша туһада тааралдана

БЕРЛИН, августын 21. (ТАСС). Москвада баталагдаһан договор тушаа Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй эндүүтэй хараа бодол баримталһыень элишэлһэн Советскэ правительствын мэдүүлгые ГДР-эй олониитэ ехээр һайшаана. Мэдүүлгын хүсэд текстые «Нейес Дейчланд» газетэ мүнөөдэр толилоо. Москвада баталагдаһан договор бүхы хүнүүдэй аша туһада тааралдана гэжэ онсолон тэмдэглэһэн томо гаршагуудтайгаар энэ шухала документые газетэ толилоо. Советскэ правительствын мэдүүлгэ угаа ехэ удха шанартай документ болоно гэжэ «Нейес Дейчланд» тоолоно. Москвада баталагдаһан договорой бүхы дэлхэй дээрэ ехэ һайшаалтайгаар угтагдаһан тухай мэдүүлгэ соо онсолон тэмдэглэгдэнэ, тус документдэ арадууд болон правительствануудай хандалга тухай дэлгэрэнгыгээр хэлэгдэнэ гээд газетэ заана.

Советскэ правительствын мэдүүлгэ тухай дурдаха зуураа, ГДР-эй профсоюзуудай орган болгошо «Трибюне» газетэ иигэжэ тэмдэглэнэ. Уласхоорондын энэ хэлсээн манай планетын бүхы хүбида, түүхэдэ анха түрүүнээ иимэ ехэ хүсэтэйгөөр һайшаан дэмжэгдэбэ. Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй хардалга гүрдэлгын кампаниие Советскэ правительство мэдүүлгэ соогоо буруушаана гээд газетэ бэшэнэ.

Баһа нэгэ илалта

КАИР, августын 21. (ТАСС). Санын радио иигэжэ мэдээсэбэ. Саудовска Аравиһаа ЙАР-ай газар дээрэ шурган ороһон зэбсэгтэ отрядые Египет-Йеменэй нэгэдэмэл сэрэгүүд бута сохёо. Энээнэй эсэстэ Америкэдэ бүтээгдэһэн олон зэбсэг хэрэгсэлнүүд, шухала документнүүд абтаа. Эдэ документнүүд шэнжэлэгдэжэ байнхай.

Аюулгүйн Соведые зарлаха тухай Сири эрилтэ хэнэ

ДАМАСК, августын 21. (ТАСС). Сири Израиль хоёрой хилэ дээрэ үсэгэлдэр тулалдаан болоо. Энээнһээ уламжалан, премьер-министр Битар Сириһээ ООН-ой дэргэдэ байдаг саг үргэлжын түлөөлэгшэдэ телеграмма эльгээгээ. «Израилиин зэрхэг түримхэй добтолго тухай» асуудалые зүбшэн хэлсэхын тулада Аюулгүйн Соведэй заседаниие яаралтайгаар зарлуулха хэмжээнүүдые дары абахыень премьер-министр өөрынгөө түлөөлэгшэдэ зааһан байна.

Сүүдэй залһа[…]

Зэрлиг муух[…] арьяатан элишэл[…]

ЛЕНИНГРАД, авгус[…] (ТАСС). Энэ хүн сүүдэ[…] нуудта үнинэй мэдээжэ[…] хой юм. Г. П. Зуйков у[…] харюусалгада нэгэтэ б[…] баадуулагдаһан байна[…]

...Фашис эзэмдэгшэд[…] толгые совет арадай […] лигаар сохин суха[…] байһан бэрхэтэй хэсу[…] нуудтэ Зуйков хонжоо[…] хэдэг байгаа. Дайсана[…] лээд байһан Ленингра[…] валюта мүнгэ, хрустал[…] жан зүйлнүүд болон […] худалдажа абадаг бай[…]

Хожомынь энэ гэмтэ[…] та мүнгэ хэдэн зу[…] хэригөөр худалдажа[…] дам саашань худалдад[…] саар хилын саана гар[…] туһалдаг байһан юм.

Худалдаа наймаанай[…] баазын директорэй нэ[…] гээд, үнэндөө хонжоо[…] хэдэг энэ зэрлиг муух[…] ятан—Зуйков эдилгэ[…] үгэжэ байгаад, зарим […] та хүнүүдые үгэдөө о[…] байгаа бшуу. Худалда[…] һан валюта болон буса[…] зүйлнүүдые—хамта д[…] үлүүтэй килограмм ш[…] тэй хаанта үеын алта[…] тэнүүдые, 5 мянга гар[…] рикын доллар, хайлуу[…] ла алта, бриллианти[…] мии болон бусад үнэт[…] нүүдые зорюута нюус[…] хеэрэгдэһэн газарнуу[…] тэрхэдээ, өөрынгөө ба[…] хүүр дээрэ Зуйков хад[…] байгаа. Тэрэниие арест[…] да, 30 мянга шахуу […] мүнгэн, энээнһээ бүри […] тэй зөөри олдоһон бай[…]

Энэ ёһотойл гэмтэн[…] хуурмагаар хэлэжэ б[…] булгаалхые ехээр ор[…] ньье, балныса элиш[…] Ленинград городой уголовно хэрэгүүдэй сүүдэй коллеги Г. П. З[…] буудан алаха гэжэ ш[…] Тэрэнэй тоножо суг[…] зөөри хуряажа абтаһан[…]

России Федерацин[…] ховно сүүд энэ шиидх[…] баталаа.

Редактор **Ц. О. ОЧИ[…]**

Мүнөөдэр—Румыниин арадай национальна һайндэр

Румыниин тракторай түүхэ

«Румыни 1960 ондо Европын дэбжэлтэ хүгжэлтөөр илангаяа һайн экономикотой оронуудай тоодо ороһон юм» гэжэ Румыниин экономикын мүнөөнэй байдалые зүбөөр тодорхойлһон ООН-ой Европын бюллетеньдэ хэблэгдэһэн дүнгые шэнэдхэгдэһэн Румыни орондо олоорoo ерэжэ байдаг гадаадын хүнүүд зүбшөөдэг болонхой. Урдань нютагай болон хариин капиталистнуудта «гансахан лэ хүдөө ажахын орон» гэжэ тоологдодог байһан тэрэ хүушан Румыни хайшаа тонилшобоб гээд тэдэнэй олонхид мүнөө асуудаг. Тиэд Румыниин иигэжэ түргөөр хүгжэһэн ябадалынь хадаа эрхэ сүлөөтэ ажалша арад түмэнэйнь, социалис индустриализациин, арадай засагай, социалис оронуудай аха дүү ёһоной харилсан туһалалсалай болон тэдэнэй хоорондын хани халуун харилсаанай аша габьяа мүн гэжэ тэдэнэр мэдэрдэг.

Тус ороной һалбаралтые тэрэнэй трактор бүтээдэг промышленностиин хүгжэлтэ баталан гэршэлнэ. 16 жэлэй урда тээ совет мэргэжэлтэдэй туһаламжатайгаар Румыниин түрүүшын трактор бүтээгдэн гараһан юм. Тэрэ үеһөө хойшо румыниин тракторай түүхэ, румыниин социалис машина бүтээлгын түүхэ эхилһэн байна. Саг үргэлжэ дээшэлжэ байгаа техническэ дэбжэлтын болон үйлэдбэриин нарижан хүгжэжэ байһаниие, жэшээлхэдэ, Брашовдохи тракторна заводой бүтээн гаргадаг 14 элдэб түхэлэй тракторнууд, илангаяа «Универсальный—650» гэдэг 65-хүсэнэй һүүлшын моделиин трактор гэршэлнэ. Румыниин энэ шэнэ маягай трактор —тус заводой коллективэй, нэн түрүүндэ тэрэнэй проектнэ болон конструкторска бюрогой ехэхэн туйлалта болоно.

—Шэнэ трактор үйлэдбэрилгэдэ бэлэдхэлгэ тон ехэ сагыемнай эзэлһэн юм, гэбэшье мүнөө трактор бүтээлгэмнай хилбар болоо,—гэжэ заводой главна технолог Г. Бырсан хөөрэнэ.

—Румыниин шэнэ трактор хадаа хүдөө ажахын шэнэ техникын эрилтые гүйсэд хангажа шадаха мүнөөнэй конструкциин машина болоно. Энэ машиные хүдөө ажахын ямаршье хүдэлмэридэ хэрэглэжэ болохо юм.

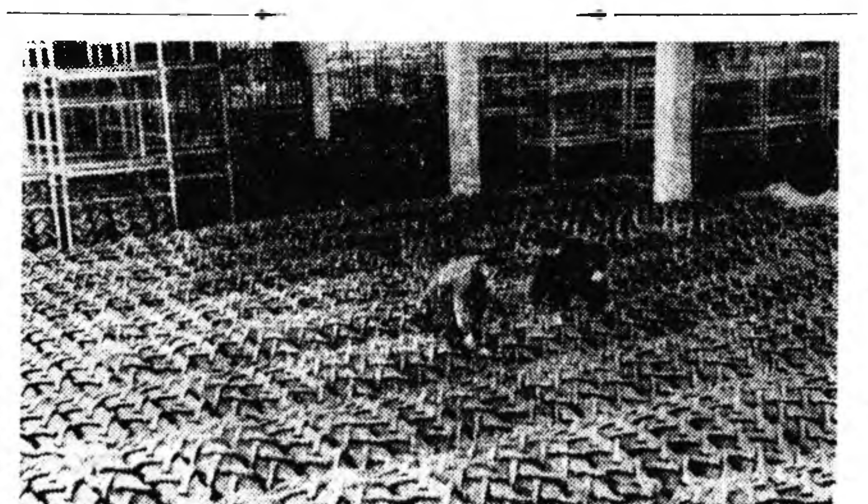

Бухарест хотодо дүтэшэг байгуулагдаһан «Данубиана» гэжэ автомобильна покрышкануудые үйлэдбэрилдэг шэнэ завод Европодохи мүнөөнэй томохон предприятинуудай нэгэн болоно. Тус завод жэлдээ нэгэ миллион покрышка бүтээн гаргана. Зураг дээрэ: заводой бэлэн продукци.

ТАСС-ай фотохронико.

Тус тракторта шагтагалжа, шэрүүлжэ ашаглагдадаг олон янзын машинануудай ажалые хараһан мэргэжэлгүйшье хүн энээнэй оньһон техникээр баян байһаниие лаб ойлгохо байна. Румыниин шэнэ трактор—олон янзын ажалда хэрэглэжэ болохо машина. Энээниие тэгшэ газарташье, мүн ташаландашье ашаглажа болохо түхеэрэлгэтэй юм,—гэжэ шэрэм шудхалгын цехүүдые оньһожоруулгадань румыниин нүхэдтэ техническэ туһаламжа үзүүлһэн Волгоградай тракторно заводой инженернүүд М. Т. Подзоров, Ф. С. Кузнецов хөөрэнэ.

—Совет дээдэ һургуули түгэсхэһэн гү, али совет мэргэжэлтэдтэй үни удаан саг соо ажаллаһан румыниин мэргэжэлтэдтэй хамта ажаллажа, хөөрэлдэхэдөө, тэдэнэр совет арадтай байгуулһан хани барисаагаа айхабтар хүндэлдэг байна. Үйлэдбэреэ үлүү ехэ гаргашагүйгөөр хүгжөөхэ, нарижуулха хэрэгтэнь Румыниин хүдэлмэришэдэй партиин III съездын шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхэдэнь туһалдаг манай хүнүүдэй дүй дүршэлые үндэрөөр сэгнэдэг байна,—гэжэ Ф. С. Кузнецов мэдүүлнэ.

Брашовско тракторна заводой орденто коллектив — үнгэрэгшэ жэлэй социалис мүрысөөндэ илагшад—Румыниин арадай национальна һайндэр—августын 23-най үдэрые социалис мүрысөөнэй шэнэ амжалтаар угтажа байна. Энэ коллективэй үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэн шэнэ «Универсальный-650» гэжэ трактор бүтээн гаргадаг болоһониинь тэрэниие гэршэлнэ.

Федор Жариков.

Бухарест.

(ТАСС).

БУРЯАД ҮНЭН
4-дэхи нюур
1963 оной августын 23.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Ула[…] улица ЛЕНИНА, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. р[…]тора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—[…] отделов: сельскохозяйственного производства и парт[…] жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и па[…]ной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.
Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологич[…] —24-74, советского строительства и быта—34-93, рабсе[…]ров и писем—25-41, 38-30, информации—32-74 и перево[…] 34-05.

гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н00506